

Per 586/2005

10027564, 25

GORISKA KNJIZNICA

COBISS

GORA

št. 25-26/16
Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

letnik 8, številka 25, Predmeja, marec 2005

NASVET OB PRAZNIKU KULTURE

Marjan Černigoj – s Tanove hiše

Na kratku pište, nie ga srat!
Po slovensku, de bom znó brat.
Pruosm, če se da.
Če nie, peste svinčnik,
lopata več jeziku zna.
Člok muore neki znat,
zatu muore tud ke prabrat.
Če preuč mu daš, je glih taku,
ku de b se pr poplavi žejnu blu.
Glih za n pró bi mogli dat,
k nobenmu se na da več brat.
Najbulši je, de za brat sam tólku ima,
de ga na bo muotlu tistu, kar ga na zanima.

Dobra knjiga lepu je darilu,
v glavi nam bo mars ké duobrga pistilu.
Svet napré pé je pelalu sam tistu,
kar se knjigi je dodalu.
Se pe tudi taki dobijo,
k se s strani, k je né, učijo.
Taki vejo duosti več,
sam ké, k né urednu neč.
Tisti pé, k so usie prabrali,
kar piše, usie u glavo dali,
se jm neki nuotr zdé bidi,
prihaja tista stran, k je ni.

Preuč nkol ne duobru znat,
zatu ahtite, ké vam dajo brat.
Pró je, de se sam tolku vé,
de piele svet napré,
sam tista stran, k jo ne.

Z neča ne še nobedn neč zno!

voda

VODA NA GORI - KRONOLOŠKI PREGLED DEL NA VODOVODU GORA, 3. del

Stanislav Mikuž

Prišli smo do tretjega dela 'nadaljevanke' Vodovod Gora. Mogoče bo kdo rekel, da je zadeva malo predolga za časopis Gora, malce dolgočasna. Prepričani smo, da je kronologija del na tem izjemnem projektu zelo pomembna za zgodovino Gore, zato smo se odločili, da jo povzamemo v celoti, kot je bila objavljena v brošuri, ki je izšla ob zaključku del. Kronologijo je popisal Anton Tratnik, član gradbenega odbora za izgradnjo Vodovoda Gora.

Predhodne aktivnosti:

Začetek gradnje vodovodnega sistema: izvir Skuk - Predmeja - Col je bil v planih občinske komunalne skupnosti predviden že v obdobju od 1985 - 1990.

V letu 1986 je na osnovni študije "Hidrološke raziskave ozemlja med Sinjim vrhom in Čavnom" sprejeta kot najboljša in najcenejša varianta vodooskrbe iz enega od izvirov Lokavščka, iz izvira izpod Skuka.

V letu 1987 je strokovno, v študiji ugotovljeno, da se sistem gradi samostojno, brez naveze na Črni Vrh in Lokve.

V letih od 1985 - 1987 je bila pridobljena urbanistična in tehnična dokumentacija, ki jo je bilo v letu 1991 potrebno v celoti revidirati in prilagoditi novim danostim (izpad planirane porabe za JNA).

V letih od 1988 - 1989 so se pričela dela na kaptaži izvira Skuk (urejanje zajetja).

Prva dela so potekala skoraj v celoti po idejnem projektu iz leta 1988.

V letu 1990 je bila izdelana študija o vplivih višinskih vodovodov na kvaliteto izvirov.

Leto 1992

Februar 1992: Prvi sestanek vseh treh gorskih krajevnih skupnosti v zvezi s problematiko Vodovoda Gora (zametek gradbenega odbora).

Postavljena so bila osnovna izhodišča delovanja:

- nujno se je potrebno samoorganizirati, delovati po dogovorjenih načelih;
- vključiti se morajo vse tri KS enotno, kajti le tako bodo predstavljale določeno telo;
- za delo na projektu je potrebno najti in angažirati sposobne ljudi, ki so pripravljeni delati tako na tehničnem kot političnem področju;
- investicijo vodijo Goriški vodovodi (g. Harej), kot takratni upravljalci vodovodov;
- išče se alternativne vire financiranja (demografija, sredstva amortizacije Goriških vodovodov, republiška komunalna sredstva, občinske obveznice, lastna sredstva...).

Sprejete "Osnovnega dogovora", dokumenta, ki je opredelil temelje delovanja Gradbenega odbora. Osnova dogovora je seznam objektov skupnega pomena, določitev pristojnosti posameznih KS, načelen sklep o vlaganju posameznika (maksimalna še možna obremenitev) in ustanovitev gradbenega odbora. Sprejeto je načelo, da ima pravico do priključka vsako gospodinjstvo pod enakimi pogoji, ne glede na oddaljenost od glavnega voda. Izražena je bila nuja, da se v investicijo vključi tudi čiščenje odpadnih vod.

Ustanovitev Gradbenega odbora kot posvetovalnega telesa, ki bo imel vlogo koordinatorja aktivnosti in povezovalca med KS, občino in upravljavcem vodovoda.

Sprejem poslovnika delovanja Gradbenega odbora.

Aktivnosti pri pridobivanju tehnične dokumentacije, planiranju izgradnje in iskanju možnosti sofinanciranja. Aktivno iskanje možnosti - vizije čiščenja odpadnih vod.

Priprava kompletne dokumentacije o dosedanjih aktivnostih na projektu Vodovoda Gora. (Pripravil A. Krapež.)

Sanacija zajetja in izgradnja črpališča SKUK.

Izvajane del na tlačnem cevovodu.

Sodelovanje vseh KS pri delih na trasi tlačnega cevovoda (posek, zasip in fino planiranje).

Leto 1993

Februar 1993: Dogovori o elektrovodu, kombinacije (obljube) finančnega pokritja.

Problematika neaktivnega pridobivanja dokumentacije.

Nabava črpalk.

Odločitev - začasno reševanje elektro napajanja z agregatom 400KW.

Maj 1993: Odkritje obeležja na Predmeji.

Dogovori o prioriteti gradnje - primar, to je glavni cevovod od Predmeje do Cola; sekundar, to je razvejano vodovodno omrežje in priključki - vodovod do posameznih hiš...

November 1993: Izkop prvega kilometra napajalnega voda (SGG Tolmin) in gradnja vodohrana (200 m³) na Predmeji.

Leto 1994

Zaostritev odnosov med Občino Ajdovščina in Goriškimi vodovodi. Prenos upravljanja oskrbe naselij z vodo v Občini Ajdovščina na KSD.

Ovrednotenje vseh do tedaj opravljenih del na projektu.

Leto 1995

Maj 1995: Prezem investitorstva, Komunalno stanovanjska družba d.o.o. Ajdovščina.

31. 5. 1995: Sprejem aneksa št. 1 k poslovniku Gradbenega odbora.

Reševanje problematike prevzema dokumentacije od Goriških vodovodov

Revizija projektov.

November 1995: Črpališče SKUK, nove rešitve.

Iskanje možnosti elektro napajanja prek daljnovoda.

Leto 1996

November 1996: dograjeno zajetje, črpalnica (brez elektro voda). Tlačni vod do Predmeje, vodohran (200 m³) ter 3,3 km glavnega voda.

Pridobivanje dokumentacije za primarni cevovod do Sinjega vrha in celotno omrežje po Predmeji.

Leto 1997

Februar 1997: Izdelava investicijskega programa. V njem smo praktično sami načrtovali investicijo, jo finančno ovrednotili in določili terminski plan. Temu dejanju je sledila vrsta aktov, ki so investicijo pravno postavili v prave okvire.

Predstavitev investicijskega programa občinskemu svetu.

3. 5. 1997: Odprtje etape vodovoda Gora na Otlici.

23. 10. 1997: Sprejem aneksa št. 2 k osnovnemu dogovoru. V njem so bile dorečene finančne in delovne obveznosti krajanov, krajevnih skupnosti in občine. Glavni poudarki: 508 priključkov; obremenitev krajanov 300.00 SIT; letna obveznost občine 25 MIO; pridobitev 30 % nepovratnih sredstev iz RS; obveza občine o določanju investicije...; povečana intenzivnost pri finančnem načrtovanju investicije (republiški viri); širša predstavitev projekta v javnosti; izdelava projektov za primarni vod Kovk - Col in za sekundarni vodovod.

Dogovori med KS in občino o delih, ki jih opravljajo same KS.

Leto 1998

Nadaljevanje izgradnje daljnovoda SKUK, opremljanje črpališča...

Problematika pravočasne priprave projektov. Gradbena dovoljenja se zaradi zapletov pridobivajo po delih.

Leto 1999

Odprodaja agregata, nadaljevanje gradnje Kovk - Gozd, gradnja RZ Sinji vrh, nadaljevanje gradnje po posameznih KS. Sprotno reševanje tehničnih in načelnih (pravice, dolžnosti) problemov pri vključevanju posameznikov.

Začetek poskusnega obratovanja vodovoda.

Problematika vodenja investicije (zamenjava ključnih poznavalcev projekta - Lavrenčič, Repič).

Prijava projekta za pridobitev sredstev iz republiških skladov.

Vstopanje posameznih KS v delo na projektu. Dokončno oblikovanje načel, vrednotenja tega dela.

Dela na glavnem vodovodu - voda Pri Pračku v Gozdu.

Leto 2000

Pridobivanje kompletne dokumentacije za ves projekt. S strani KS se pridobi vsa soglasja lastnikov. Dela na objektu v Gozdu, nadaljevanje gradnje v vseh treh KS.

Odločba inšpektorata RS o uporabi pitne vode iz zajetja SKUK (nerešena dokumentacija).

Osnovni dogovori o vključitvi v evropske programe - iskanje možnosti.

Prenos investitorstva na občino Ajdovščina, nov vodja projekta (Peter Kete).

8. 6. 2000: Sprejetje investicijskega programa s strani Sveta Občine Ajdovščina.

Pridobljeno uporabno dovoljenje za izvir SKUK.

Leto 2001

Priprava projekta za koriščenje sredstev ISPA (pripravi občina).

Aktivno usklajevanje z ministrstvi RS. Delitev projekta na vodovodno oskrbo in na odvajanje in čiščenje odpadnih vod. Vključitev vse pridobljene dokumentacije v paket programa ISPA.

(Izpad odsekov Malo Polje in Avžlak - ni pripravljene dokumentacije!)

Reševanje problema izkopa - razširitve ceste Vrh Ajnšnita.

Dokončno usklajevanje znotraj KS o številu priključkov in prenosu pristojnosti o možnostih in pogojih nadaljnjega vključevanja na občino Ajdovščina.

Priprava mednarodnega razpisa, revizija programa. Podpis memoranduma.

Aktivno nadaljevanje gradnje v vseh KS.

Leto 2002

Dokončna poravnava obveznosti KS v imenu krajanov ter prenos terjatev do dolžnikov na občino.

Prevzem dokončnih del in izdelava potrebne tehnične dokumentacije za vsa do sedaj

Na sliki: In stroji so zakopali v kamen

Foto: Edo Pelicon

Na sliki: Slovesnost na Kovku pred nadaljevanjem del

Foto: Alenka Tratnik

opravljena dela.

Ustavitev aktivnosti na projektu. Smiselno nadaljevanje ob pridobitvi sredstev ISPA.

Oblikovanje izhodišč občine Ajdovščina - nadaljevanje vključevanja - priključitvena taksa - pravni okviri.

Dela na glavnem vodu - voda v Žagoliču!

Prijava na mednarodni razpis, revizija programa in podpis memoranduma.

Leto 2003

Podpis pogodbe o izvajanju (Primorje d.d.).

Aktivno izvajanje del na celotnem projektu. Začasna priključitev vseh uporabnikov na vodovod.

Podpis 30 novih pogodb - novi priključki.

Leto 2004

28.4.2004: Dokončanje del na projektu!

Postavitev obeležja vodi na Colu.

20.6.2004: Slovesnost ob zaključku projekta, na Colu.

krajevna skupnost predmeja

KS PREDMEJA V LETU 2004 IN NOV DATUM KRAJEVNEGA PRAZNIKA PREDMEJE

Zvonka Blaško, predsednica KS Predmeja

V letu 2004 je KS Predmeja prejela sredstva za tekoče vzdrževanje: 1.412.770,00 SIT, in sredstva za investicije: 2.000.000,00 SIT, torej skupaj 3.412.770,00 SIT.

V program investicij je bila vključena javna razsvetljava, kajti menimo, da so še zaselki (skupine) hiš, kjer bi bilo treba urediti luči - javno razsvetljava. Tako smo lani uredili javno luč v zaselku Bizjaki in zanjo odšteli 265.200 SIT. V lanskem letu smo uredili tudi dve cesti: eno usposobili za prevoz - razširili, navozili material, eno asfaltirali, in porabili v ta namen 1.326.475,00 SIT. Veliko denarja pa smo vložili v obnovo doma krajanov, v katerem smo pridobili novo pisarno, uredili stopnišče (ploščice, ograja) in tako poskrbeli za lepši videz in tudi za smotrnejšo uporabo prostorov. Te prostore namreč uporablja tudi Aktiv podeželskih žena, oziroma pevska skupina. Le ta ima v eni od pisarn vaje (po potrebi) in je prav, da je ta prostor namenjen le njim, kajti prav njihovo aktivno delovanje je v lanskem letu popestrilo tudi kulturno življenje v KS (sodelovanje na proslavah, priredile so razstavo v domu krajanov, pripravile kulturni program ob iztekajočem se letu).

KS se je vključila tudi v akcijo "Skrb za čistejše okolje".

Komunalno podjetje Ajdovščina je prav v ta namen zgradilo "ekološki otok", kjer so na posebno za to določenem mestu postavljeni kontejnerji za smeti.

POROČILO O DELU SVETA KS PREDMEJA V LETU 2004

PREJETA SREDSTVA	
ZA TEKOCHE VZDRZEVANJE	1.412.770,00 SIT
ZA INVESTICIJE	2.000.000,00 SIT
SKUPAJ SREDSTEV V L. 2004	3.412.770,00 SIT

PORABLJENA SREDSTVA V LETU 2004

INVESTICIJE

JAVNA RAZSVETLJAVA	265.200,00 SIT
VLAGANJE V DOM KRAJANOV	2.097.509,03 SIT
ASFALTIRANJE IN CESTE	1.326.475,03 SIT
SKUPAJ INVESTICIJE	3.689.184,06 SIT

NAKAZILA KRAJANOV

PRISPEVEK ZA JAVNO RAZSVETLJAVO	110.000,00 SIT
ZA ASFALTIRANJE	91.856,00 SIT

ZNESEK, KI GA JE INVESTIRALA KS	3.487.328,06 SIT
ZNESEK, PREJET ZA INVESTICIJE	2.000.000,00 SIT
ZNESEK, POKRIT IZ DRUGIH VIROV	1.487.328,06 SIT

DONACIJA DRUŠTVU GORA ZA

UREDITEV Š. P. TIHA DOLINA	350.000,00 SIT
TEKOČI STROŠKI	396.651,30 SIT

ZNESEK, PREJET ZA TEKOČE

POSLOVANJE	1.412.770,00 SIT

ZNESEK, KI JE OSTAL ZA

POKRIVANJE INVESTICIJ	1.016.118,70 SIT

ZNESEK, POKRIT IZ SALDA

PREJŠNJEGA LETA	471.209,36 SIT

PLUŽENJE, ZIMA 2003/04

ZNESEK SKUPAJ	1.818.652,50 SIT

Na sliki: Zadrugi dom, "Hotel", okrog leta 1970

Krajani so z delom, načrti, plani SKS seznanjeni na zboru krajanov, ki se ga skliče v začetku leta. Tako smo lani na zboru krajanov, na predlog nekaterih prebivalcev Predmeje, določili **nov datum za krajevni praznik**. Večina se je strinjala z datumom 18. april - to je datum, ko je bil v Sloveniji zgrajen prvi zadrugi dom - naš 'Hotel', kot mu rečemo, in sicer 18. 04. 1948. Torej je to datum, na katerega smo krajani lahko upravičeno ponosni, datum, ki pove, da še

kako drži pregovor "v slogi je moč". Kajti vsi, vsak po svojih močeh, so pripomogli, da ta dom še danes stoji in mogoče ga prav zato s takim veseljem obnavljamo in mu skušamo vrniti to, zaradi česar je bil zgrajen - to pa je druženje ljudi (proslave, plesi, srečanja).

In prav v tem bo poudarek letošnjega praznika KS Predmeja.

Op. uredništva

O dogodku so poročali številni časopisi, med njimi tudi časopis Nova Gorica. V njem beremo:

“Dol Predmeja

Gorska, gospodarsko šibka in med vojno povsem porušena vas Dol Predmeja je prva v goriškem okraju in z vasjo Cven v Prekmurju tudi prva v Sloveniji zgradila svoj združni dom. V tej akciji so bili vaščani izjemno delavni in predvsem enotni, saj so razen enega vsi sodelovali pri gradnji. Delo so opravili v rekordnem času. Pričeli so 5. marca 1948 in se zavezali, da bo dom gotov do 1. maja. Ker pa so drugim vasem napovedali tekmovanje in v njem želeli zmagati, so rok še skrajšali in že 18. aprila slovesno praznovali odprtje združnega doma. To je bil velik dan za to malo hribovsko vas, pa tudi za Slovenijo...”

Omenjeni časopis je natančnejši zapis o dogodku povzel iz vestnika Zadržni dom, ki je med drugim zapisal, da na Predmeji že od osvoboditve niso doživeli takšnega praznika. V prazničnem programu sta sodelovali Idrijska godba in pionirska godba iz Ljubljane, prišle so delegacije iz bližnjih vasi in oddaljenih okrajev, navzoči so bili številni ugledni gostje, med njimi tudi minister Janez Hribar in podpredsednik Ljudske skupščine France Bevk. Ljudje so si z zanimanjem ogledovali številna darila vlade, izvršilnega odbora OF in delegacij, od plemenskega bika, plugov, mlatilnice, bencinskega motorja, modernega snemalnika mleka, radia, predpasnikov do knjižnice.

spomini

OB 60-LETNICI ZADNJIH BOJEV NA GORI, OSVOBODITEV GORICE IN TRSTA

Ivan - Janko Bizjak

2. marca 1945 je na Predmeji 19. slovenska udarna brigada (SNOB) Srečka Kosovela pri 30. diviziji IX. korpusa po težkem boju premagala Nemce, ki so hoteli zavzeti Predmejo iz Trnovskega gozda. Nemci so imeli v tem boju 18 mrtvih. Istega dne so v Trnovskem gozdu, na Trnovem in na Lokvah, nemške in četniške skupine napadle 30. in 31. divizijo IX. korpusa. Po dvodnevem boju so se umaknile v območje Mrzle Rupe in Vojskega.

16. marca 1945 so na območju med Čepovanom, Trnovim in Otlico enote IX. korpusa napadle nemške in četniške skupine, ki so se po dvodnevem boju umaknile proti Idriji. Sovražnik je imel 23 mrtvih, 4 ujetnike in večje število ranjenih.

22. marca 1945 je v bližini Sinjega vrha 18. Bazoviška brigada 30. divizije napadla nemške in četniške enote, ki so se prebijale proti Otlici. Po petdnevem hudem boju je 18. Bazoviška brigada s pomočjo 3. SNOB Ivana Gradnika 31. divizije premagala okupatorske enote in jih odbila nazaj proti Colu.

28. marca 1945 je v Trstu del minerske sabotažne enote 30. divizije namestil magnetno mino na kamion nemške SS policijske enote, ki je peljal v garažo. Pri eksploziji je bilo uničenih 25 kamionov, 15 avtomobilov in 20 tisoč litrov bencina.

Nemci so v širokem obroču obkolili enote IX. korpusa v Trnovskem gozdu. Zaradi okupatorske premoči se je IX. korpus umikal proti Mali Lazni, Predmeji in Otlici. Hkrati se je 31. divizija prebijala proti Pivki, italijanska partizanska divizija Garibaldi natizione pa se je zatekla na Banjško planoto.

24. aprila 1945 je bil na osnovi odločbe štaba IX. korpusa ustanovljen štab komande mesta Trst. Po odločbi je bila tu vključena tudi naša baza iz Biograda na Moru, ki je pred tem oskrbovala slovenske partizanske enote.

Enote IX. korpusa so 26. aprila 1945 premagale okupatorske enote ter zavzele Predmejo in Otlico. Nemci so imeli pri tem 50 mrtvih in 60 ranjenih, partizanske enote so zajele tudi 20 ujetnikov. Naslednji dan so enote IX. korpusa osvobodile še Trnovo, Ravnico in Zagorje, 28. aprila pa še vas Grgar. Nemci so se od tu umikali proti Gorici.

Po odločbi štaba IX. korpusa se je 28. aprila 1944 enota 30. divizije usmerila iz Trnovskega gozda v Vipavsko dolino in proti Trstu ter naslednji dan prišla do Rihemberga in Dutovelj.

Na sliki: Prevoz partizanov proti Trstu s kamioni...
Foto: Arhiv Ivana Bizjaka

Na sliki: Kažipoti kažejo smeri proti mestoma Fiume (Reka) in Trieste (Trst).
Foto: Arhiv Ivana Bizjaka

30. aprila 1945 sta 12. udarna brigada in 30. divizija začeli boje za osvoboditev Trsta. Enote so tega dne osvobodile Sežano, Kozino, Bazovico, Repentabor in Prosek ter obkolile nemške enote na Opčinah in okrog Trsta. Najhujši boji so potekali na Opčinah.

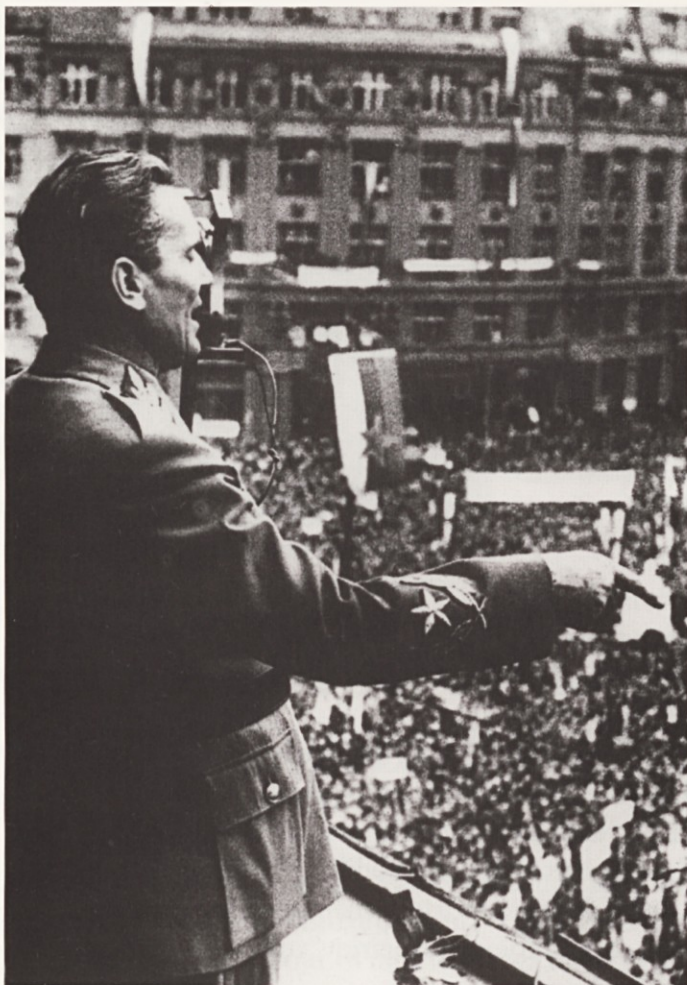
2. maja 1945 so enote 4. armade (9. udarna, 20. udarna, 30. in del 26. divizije) po hudih uličnih bojih, s pomočjo domačinov v Trstu (Slovencev in Hrvatov), osvobodile Trst. Angleške zavezniške sile so v Trst prišle šele po osvoboditvi in niso sodelovale pri sami osvoboditvi mesta. Sedma slovenska udarna brigada Franceta Prešerna 31. divizije je po dvodnevem boju osvobodila Gorico.

3. maja 1945 so enote 4. armade (del 20., 29. in 30. divizije) po tridnevem boju osvobodile Opčine nad Trstom. Zajele so 2600 nemških vojakov in podoficirjev, 29 oficirjev, veliko količino orožja in streliva.

Na sliki: Kolona nemških ujetnikov po zavzetju Opčin nad Trstom...
Foto: Arhiv Ivana Bizjaka

5. maja 1945 je bila na zasedanju predsedništva Slovenskega narodno osvobodilnega sveta oblikovana prva vlada Federativne republike Slovenije. To proslavljamo vsako leto.

Ob letošnji okrogli obletnici ustanovitve prve slovenske narodne vlade bo v Ajdovščini, kjer je bila le-ta tudi ustanovljena, osrednja proslava ob 60. obletnici konca vojne in zmage nad fašizmom na Primorskem. Tak je predlog severno-primorskih območnih združenj Zveze borcev NOB.

Ko prihaja 60. obletnica zmage nad fašizmom, v Italiji razne fašistične organizacije govorijo, da so le-te osvobodile Trst. Toda to ni res.

Na sliki: Govor predsednika Josipa Broza Tita v Beogradu, 9. maja 1945...

Foto: Arhiv Ivana Bizjaka

V članku 'Tito sredi Trsta?' iz Primorskih novic, z dne 17. avgusta 2004: **Cossiga poziva Tržačane, naj Titu postavijo spomenik - Menia: Vpliv vročine.**

TRST - Nekdanji predsednik Italije Francesco Cossiga je pred dnevi na južnem Tirolskem dejal, da bi morali biti Tržačani italijanske narodnosti hvaležni Titovim partizanom, ker so osvobodili mesto izpod nacifašističnega jarma. Francesco Cossiga je prepričan, da si pokojni jugoslovanski predsednik zasluži spomenik sredi Trsta. V soboto je v pogovoru za južnotirolski dnevnik *Corriere dell'Alto Adige*, ki izhaja kot izdaja milanskega dnevnika *Corriere della serra* ponovil oceno, da je bil pokojni jugoslovanski predsednik osebnost z veliko mednarodno dimenzijo, kateremu mora biti Italija zelo hvaležna tudi za vlogo, ki jo je odigral med informbirojem, ko se je SFRJ oddaljila od Stalinove Sovjetske zveze in se približala ZDA. Zaradi tega je Italija, tako Cossiga, privarčevala več sto milijard lir, ki bi jih sicer morala nameniti vojaški obrambi svoje občutljive vzhodne meje. Na predlog Cossige se je v žaljivem tonu odzval italijanski poslanec Narodnega zavezništva Roberto Menia, češ da je nekdanjemu predsedniku »očitno v glavo udarilo avgustovsko sonce«. Menia se rad spominja predsednika, ki je prvi pokleknil pred fojbo v Bazovici, sedaj pa hvali in povzdiguje Tita, ki je »največji krivec za fojbe in smrt številnih Italijanov«.

razmišljanje

ZAPIS RAZMIŠLJANJA PO POGOVORU Z DAMJANOM POPELAROM*

Franc Černigoj

Na Gori živi **kamen** - sam kamen, kamor pogledaš, kamor stopiš. A ni sam. Njegova družina je številna: so bratje in sestre, so otroci njegovi: školi, školči, skale, skripe, skrle. Narava in človek sta ga oblikovala v domovanja: škraplje, škavnice, špilje, penklče, meli, v brezna in kamenite griče... Človek ga je zbral v suhe zidove, grublje, škarpe, z njim je prepel, ogradil, zavaroval in po svoji duši in nuji ozaljšal bregove Gore.

In v to kamenito pokrajino je vsejal tudi svojo dušo, v trdo in mehko besedo oblikovano, v pripovedovanja spleteno. Kamen. Beseda. Kamen in beseda...

In je prišel, ni dolgo od tega, unanji človek, od drugod, iz mehkih pokrajin Dolenjske, in svoje sanje spletel s kamnom z Gore. V Molkovi dolini, blizu Votliške luknje, iz dna vrtače, je priklical polžje zavrt kamniti zid, ki se bo z ostjo dvigal v nebo. Kot kamnita strela iz zemlje, kot strelovod iz kamna v zemljo.

Na sliki: Kamnita spirala v Molkovi dolini

Foto: Damjan Popelar

Ob zimskem solsticiju v letu 2004 je iskal mesto svojemu (bodočemu) stožčastemu stolpu, 3,60 metra visokemu in 2,30 spodaj širokemu: tisto točko, da bi zadnji sončni žarek, ob sončnem zahodu 23. decembra, s konice stožca osvetlil dno vrtače, kjer se spirala izvija iz zemlje. A sonce je v tem času že prenizko, da bi ob svojem zahodu za Čaven, okoli treh popoldne, vrglo ost stožca natanko v dno

vrtače, zato bo kamniti stolp stal tako, da bo prava le smer svetlobe in sence v izvir zidu, na dnu. S svojo konico bo vpet v osončje, mikrokozmos v makrokozmos.

Damjan svoj zid imenuje 'spiral', ljudje so mu zrekli 'polž'. Sicer pa ime ni važno. Važno je, da je ta zaviti zid pot; vrtača, iz katere se izvija, pa posoda. Dno vrtače je intimen, zaveten prostor, kamor te pot - zid pripelje: pred oltar - mogočen škol ob dnu.

V stoletjih človekovega bivanja na Gori in z Goro se je na dnu vrtače kamenje nabralo v grubljo. Damjan je kamen iz nje na novo razporedil, z močjo svoje misli in rok: v zavojih se je kamenje skozi njegove dlani izvilo iz dna in se vzpelo v pobočje v stožčast stolp. Iz sence v sonce in narobe: s sonca v senco. Iz luči neba v temo zemeljskih globin.

Prvotno je bil stolp mišljen kot slamnata streha, kot zbiralnik vode. Hkrati kot cerkveni stolp, kot stražnik, pod katerim sta vhod v svetišče in žegnana voda. Damjanov stolp je oznanjevalec v prostoru, videti ga bo s poti tam mimo, klical bo mimoidoče, s svojo obliko bo vabil in vlekel na pot iz kamna in po poti v dno, v slutenjsko brezno na dnu, v svoje nasprotje.

Tako je poudarjen duh kraja, genius loci. Vpleten je kraj v arhitekturo in arhitektura je vpletena v kraj. Za tvorca tega mogočnega 'znamenja na Gori', Damjana Popelara, je zelo pomembno, celo bistveno, da je vse narejeno z njegovimi lastnimi rokami. Misel je tako tudi v izvedbi. Njegovo telo, njegova fizična moč, oboje je povezano z idejo samo.

Ob blagoslovu tega nenavadnega znamenja se bo moral iz Gore izviti in s kamnom zadrhteti še glas, vibracije mnogih glasov, kar bo dopolnilo fizično silo moških rok in ostre robove gorskega kamna. Študentje Akademije za glasbo iz Ljubljane, pod vodstvom prof. Toneta Potočnika, naj bi takrat v Molkovi dolini izvedli Gregorjanski koral, to posebno obliko glasbenega izraza molitve. Ob koncu maja 2005 bo to. Morda prav takrat, ko bomo na Gori predstavljali tudi novo knjigo, zbrano delo Edmunda Čibeja.

To bo blagoslov v širšem pomenu. Ker ta kraj je svetišče in zavetišče - prostor, ki je postal posvečen z naravno danostjo, delom in mislijo.

Ljudje bodo prihajali, spuščali se bodo po zavojih spirale v dno vrtače in vase, v svoje duše, kot v procesiji, razmišljali in v sebi molili...

---

*Z Damjanom Popelarom sem se pogovarjal na božični večer, ob njegovi stvaritvi iz kamna, leta 2004.

O 'kamniti spirali' v Molkovi dolini in o njenem tvorcu je v 'Gori' že pisal Stanislav Mikuž. (Glej časnik 'Gora', letnik 6, št. 23, str. 26, 27!)

primorje

pogovor z gorjanom

BORUT LIKAR, ŠELOV

Miloš Likar

»Sem Borut Likar, Gorjan po očetovem rodu. Po domače so nam rekli Šelovi. Oče izvira s Predmeje, mama pa je doma na Štajerskem. Družina mojega starega očeta, ki je živel na Gori, je bila kaj številna. Bilo je devet otrok. Eden teh je moj oče. Mlad je odšel zdoma. Služboval je po raznih krajih Slovenije. Zaposlen je bil pri tedanji milici.

Pred pol stoletja, ko sem bil star nekaj tednov, smo se preselili na Dolenjsko, kjer živimo še danes. Obletnico mojega življenja na Dolenjskem bomo praznovali letos. Živimo v svoji hiši, v Straži pri Novem mestu, začasno pa z otrokoma v Ljubljani, kjer službujem. Pred petindvajsetimi leti sem našel svojo življenjsko

sopotnico. Uredila sva si lep, prijeten in topel dom. Imava dva otroke. Hči študira na pravni fakulteti, sin pa obiskuje ekonomsko fakulteto.

Pri izbiri poklica sem se odločil za življenjsko pot, po kateri je hodil že moj oče - tudi sam sem želel postati policist. Tako sem se vpisal v srednjo policijsko oziroma kadetsko šolo. Ko sem jo dokončal, sem imel ob dobrem uspehu možnost, da se prijavim na razpis za vpis na vojaško akademijo v Beogradu, kjer sem bil tudi izbran. Akademijo osem obiskoval od leta 1973 do 1977. Po uspešnem zaključku sem se vrnil v Ljubljano in nadaljeval delo v policiji. Moja službena kariera je bila precej pestra, saj je vodila od miličnika do prvega moža slovenske policije. Služboval sem po različnih krajih Slovenije, tudi sto kilometrov stran od doma.

Delo s policijo me je povezovalo skoraj trideset let. Nazadnje sem opravljal posle generalnega direktorja policije, s tega položaja pa sem leta 1999 odstopil. Potem sem še dve leti delal v policiji. Sedaj sem zaposlen v Slovenskih železnicah, kot svetovalec generalnega direktorja.

Svoji ženi pa se moram zahvaliti, da je ob moji službeni odsotnosti doma ustvarila take pogoje, da sta otroka lepo rasla in se šolala. Zato lahko rečem, da je družinski del našega življenja tekel nemoteno. Predmejo, kraj mojih korenin, sem začutil že v rani mladosti. Za to je poskrbel moj pokojni oče, ki me je vodil v ta prelepi del naše domovine. Med šolskimi počitnicami sem obiskoval njegov dom na Gori in tudi mamin dom na Štajerskem. Nepozabni so spomini na starega očeta Toneta. Z njim sva hodila po širnih prostranstvih Trnovskega gozda. Moj ded je namreč v poletnih mesecih na Selovcu pasel vaško živino. Stanoval je v pastirski bajti. Ko sem bil pri njem, sem vedno znova začutil vso lepoto narave. Dogodilo se je, da sem bil sredi nekega poletnega dne od lepote gozda tako očaran, da sem najlepši del dneva prespal.

Stari oče je bil zares zelo priden. Kopal je tudi pesek v bližnjem peskokopu, Pod školčem. Ko sva šla z bratom nekega dne od peskokopa proti gozdu, se je nenadoma proti nama spustil orel in naju večkrat obkrožil. Nepozabno doživetje.

Moja stara mama na Predmeji je doživela visoko starost. Dočakala je sedeminosemdeset let. Vedno nam je postregla z vsemi dobrotami, ki jih je imela. Spoznal sem čar njenega kuhanja. Še danes imam od vseh jedi najraje polento, prav tako, kot jo je naredila moja stara mama na Gori.

V svojih spominih se rad vračam v otroška leta. Ne morem pozabiti tamkajšnjih dobrih ljudi, njihovih duš in njihovih navad. Globoko se mi je vtisnila v spomin tudi burja, ki piha tako močno, da se moraš oprijeti, da te ne prevrže. Strašna so tudi neurja in strele, ki švigajo povsem drugače kot pri nas v dolini.

Meni se je čudno zdelo, da na Gori ne raste vinska trta, zakaj ne cvetijo take rože, ki jih v dolini srečamo vsepovsod.

Rad sem prisluhnil tudi starejšim. Poslušal sem jih, ko so govorili o tamkajšnjem življenju. O tem sem razmišljal in vedno so se mi porajala nova in nova vprašanja.

Pred štirimi desetletji še ni bilo avtobusov, ki bi nas popeljali iz Doline na Goro. Včasih nam je uspelo, da smo se povzpeli gor z državnimi kamioni, kot smo rekli takrat. Ti so prevažali les iz Trnovskega gozda v Ajdovščino.

Rad prihajam na obisk na Goro. Tam še živi moj stric Marjan. Pri njem se priložnostno sestajamo sorodniki - tete, bratranci in sestrične z njihovimi družinami. Pomenek z njimi me sprošča in razveseljuje. Takrat čutim v sebi nekaj toplega, lepega, nekaj, česar se ne da opisati z besedami. Vsakič ko pridem na Goro, obiščem grob svojih starih staršev in grob sorodnikov. Imam nekaj kolegov, ki so bili z menoj v službi in so doma z Gore. Sedaj, ko postajajo rahlo starejši, vse bolj razmišljajo o svojem rojstnem kraju. Navedel bi samo tri primere. Pred nedavnim sem se pogovarjal z upokojenim policistom Goranom Likarjem in mi je povedal, da se je preselil na Goro. Prijatelj Angel Čibej, ravnatelj policijske šole, mi je dejal, da mu misli vse pogostejše uhajajo na Goro. Bivši obrambni minister Alojz Krapež pa pravi, da bi želel dobiti košček gorjanske zemlje in občutiti njeno lepoto ter tako podoživljati mladostne dni. Na Goro vleče tudi mene. Kadarkoli me je pot vodila na Primorsko, tako službeno kot zasebno, sem zavil še na Predmejo. Samo občutiti sem želel tamkajšnjo naravo in pozdraviti strica Marjana. Že ob tej misli mi je zaigralo srce. Vedno sem ponosen, kadar komu povem, da ena korenina mojega rodu izvira z Gore.

Na sliki: Razglednica, ideja za razglednico, besedilo in likovno gradivo je zbral eden od 1300-tih Likarjev; avtor oblikovanja je Ciril Horjak.

Gorjani smo nekako 'nevidno povezani' med seboj. Kadar mi kdo pove, da ima korenine na Gori, mi postane bolj ljub in drag. Pomislim na naše prednike. Ti so morali biti zares tesno povezani, če so hoteli preživeti na krpi svoje zemlje. Življenje so združeno premagovali. Ta posebnost je ostala še danes, vendar v drugačni obliki. Prav zaradi te značilnosti se Gorjanom ni treba bati za prihodnje rodove.

Gora bo še bolj vabljiva.

Gora si je gospodarsko opomogla. Napredek je šel bolj počasi, a šel je. Lepo je, da so tamkajšnji kraji med seboj povezani z asfaltom. Hvalevredno je, da so prišli Gorjani do svoje vode.

Morda bom povedal še nekaj novega in neznanega. Možnost sem imel, da sem srečal gospoda Rudolfa Likarja, ki preučuje izvor priimka Likar. Dejal mi je, da so dali vojakom, ki so služili vojsko v stari Avstriji, za nagrado ob upokojitvi nekakšno parcelo. To novost je uvedla cesarica Marija Terezija. Največ neobdelane zemlje je bilo prav na Gori, v okolici Predmeje. Bila je v vrtačah in luknjah. Ti upokojeni vojaki - prišleki - iz dežele Kranjske in od drugod so začeli zemljo obdelovati. Nekateri so jo dali v najem ali pa so jo prodali. Gorjani so poimenovali take prišleke 'luknarji'. V zemljiški knjigi v Celovcu je bilo zabeleženo, da so ti lastniki darovane zemlje 'lūknarji'. Kasneje so zemljiško knjigo prenesli v Trst. Italijani nimajo glasa 'ū' (glas med 'u' in 'i'; ustnice zaokrožimo, kot bi hoteli reči 'u', rečemo pa 'i') in so začeli besedo 'lūknar' pisati bolj enostavno: 'luknar' in kasneje 'likar'.

Mnogo teh 'likarjev' se je v kasnejših letih vrnilo na svoje domove. Vzdevek 'Likar' je sčasoma postal njihov priimek. Tako imamo po vsej Sloveniji mnogo Likarjev. Teh je okoli 1300 in niso v sorodu. Priimek Likar najdemo danes na vseh koncih Slovenije.

Pravi avtohtoni Likarji izvirajo in žive dolga stoletja prav na Gori...«

razvoj gore

KO GORJAN NA RAJŽO GRE..., KO GORJAN NA GORI OSTANE..., KO SE GORJAN NA GORO VRNE ALI: MOŽNOSTI RAZVOJA GORE

Stanislav Mikuž

Prebivalci Gore smo bili že od nekdaj obsojeni na odhajanje in vračanje. To je v naših genih. Radi se vračamo.

Pred veliko leti so naši predniki hodili za zaslužkom tudi v zelo oddaljene kraje in se vračali domov enkrat na leto, mogoče dvakrat, za angelsko nedeljo zagotovo. Kasneje, v letih po drugi svetovni vojni pa kar tja do poznih osemdesetih let prejšnjega stoletja, pa se je veliko Gorjanov trajno izselilo v Deželo ali v še bolj oddaljene kraje. (Glej zbornik Mati Gora, od strani 219 do 232!) Število prebivalcev je z 2000 pred drugo svetovno vojno padlo na 800, upadanje prebivalstva pa se je umirilo šele po letu 1990.

Vprašamo se, kaj je to, kar vpliva na odločitev, da mlada družina z otroki ostane na Gori ali se izseli drugam.

Na to vpliva veliko faktorjev. Najpomembnejši so gotovo infrastruktura (vodovod, elektrika, telefonija, cestno omrežje), povezanost z urbanimi središči, kjer so delovna mesta, zdravstvena oskrba, šole, vrtci..., možnost zaposlovanja.

Z vodovodom je Gora dobila še zadnjega najpomembnejših infrastrukturnih objektov, pomembnih za odločanje, ali ostanemo doma ali gremo drugam, kjer vse to je.

Telefonija in elektrika sta na Gori prisotna že dolgo. Cestna povezava preko Cola kaže že resne klice na pomoč, saj je asfaltna prevleka potrebna temeljite prenove. Edina stvar, ki na Gori še ni rešena celovito, pa je za sodobno življenje nujno potrebna je mobilna telefonija. Lahko rečemo, da imamo med Colom in Predmejo mobi mrk. Da smo za to krivi predvsem sami, vemo. Ko je hotel Mobitel pred nekaj leti pokriti tudi ta del področja, predvsem Predmeje, smo zagnali vik in krik in se temu z vsemi močmi uprli. Češ da to škodi, smo rekli, Mobitel pa je svojo namero in ne prav majhna sredstva usmeril drugam. Upajmo, da bomo imeli še kdaj priložnost odločiti se o tem in bomo tedaj pomislili na skupni in tudi svoj interes, predvsem pa se zavedli, da dokazano veliko bolj škodi mali aparat, ki s

težavo lovi signal, kot pa antenski oddajnik. Saj radijski in TV valovi, pa še kateri drugi, tudi pridejo do naših hiš po podobni poti, pa ne pomislimo, da nam tako hudo škodijo. Osnovne pogoje torej imamo.

Povezanost z občinskim, šolskim in tudi sicer industrijskim središčem Ajdovščino je dobra. Do tja nas vodita dve cesti, po Čavnu in preko Cola. Avtobusnih povezav v zadnjih letih praktično ni. Pomagamo si z lastnimi prevoznimi sredstvi, starejši s pomočjo otrok in sosedov.

Kakovost življenja na Gori je zagotovo na visoki ravni. Ne preostre zime in prijetna poletja so kot nalašč, da na Gori zaživiš s polnimi pljuči. Če lahko rečemo, da v Gorici ali Ajdovščini prebivamo, bomo za Goro lahko rekli, da tu živimo, saj nam naravne danosti upravičujejo uporabo te besede. To spoznava tudi veliko mladih družin, ki se iz Doline preseli na Goro.

Ostane nam samo še zadnji pogoj, delovna mesta. Iz omenjenega prispevka v zborniku Mati Gora vidimo, kako je bilo na Gori nekoč. Po vojni je politika vse ljudi prisilila k odhodu v urbana središča. Iz izvrstnih tesarjev, zidarjev, mizarjev, ovčerejcev je naredila pridne industrijske delavce. V sedemdesetih in osemdesetih letih je skušala svoje napake popraviti in je delo približala ljudem. Tako so nastali industrijski obrati na Predmeji (Iskra avtoelektrika), Otlica (Ika), Col (Alpina). Gora nekako ni nikoli imela tradicije v primarni veji gospodarstva, industriji, bila ji je nekako vsiljena. Delovna mesta sicer dobrodošla, delavci pridni, vendar so vsi trije obrati na Gori, ki so v najboljših časih ponujali kar 250 delovnih mest, propadli. Vprašamo se, če ne bi bilo že takrat bolje, da bi politika, ki je takrat krojila vse, usmerila ljudi v tercialne in kvartalne dejavnosti. Mislim, da bi bila danes Gora oaza turizma visokega razreda.

V članku, ki sledi, so štiri mlade raziskovalke pod vodstvom svojih mentorjev poskusile prikazati svoj pogled na možnosti bodočega razvoja Gore. Zelo so se potrudile, prispevek bo gotovo pomemben kamenček v mozaiku bodočnosti Gore. Delovna mesta v industriji se bodo zaradi globalizacije hitro zmanjševala, možnosti zaposlovanja pa bodo v dejavnostih, ki jih opisuje članek.

K članku bi dodal mogoče samo to, da je povezava Gore z sosednjimi območji, od Hrušice, Nanosa, Banjško-Trnovske planote pa do Vojskega, nujna. Smo pač premajhni, da bi lahko ponudili res zaokroženo turistično in siceršno ponudbo, ki bo pomagala preživeti našim zanamcem. Bodimo optimisti, pustimo se presenetiti, a postorimo tudi sami kaj za jutri (namenoma nisem rekel boljši), kajti tradicionalnih delovnih mest, kot smo jih vajeni danes, v naslednjih desetletjih ne bo več.

Čisto na koncu pa zahvala mladim raziskovalkam in njihovim profesorjem za trud in prispevek k idejam, kako na Gori naprej.

**MENJALNICA • BORZNO POSREDOVANJE
TRAFIKA - TRGOVINA**

Zvonka

- odkup in prodaja delnic podjetij in PID-ov
- prepričajte se, da je pri ZVONKI postopek najhitrejši in najugodnejši
- sočasno lahko izbirate med bogato ponudbo usnjenih izdelkov
- PRI ZVONKI DOBITE ČASOPIS GORA IN ZBORNIK MATI GORA

Goriška cesta 23 - C2, Ajdovščina, tel.: (05)36-89-077

razvoj gore

KRAJINSKA ZASNOVA ANGELSKE GORE ... OD KODER SE VIDI VESOLJNO MORJE IN POLOVICA SVETA (F. Lampe, 1895).

Janja Munih, univ.dipl.inž.geodezije

Nika Kokalj, univ.dipl.geograf in etnolog in kulturni antropolog

Maja Udovič, univ.dipl.geograf

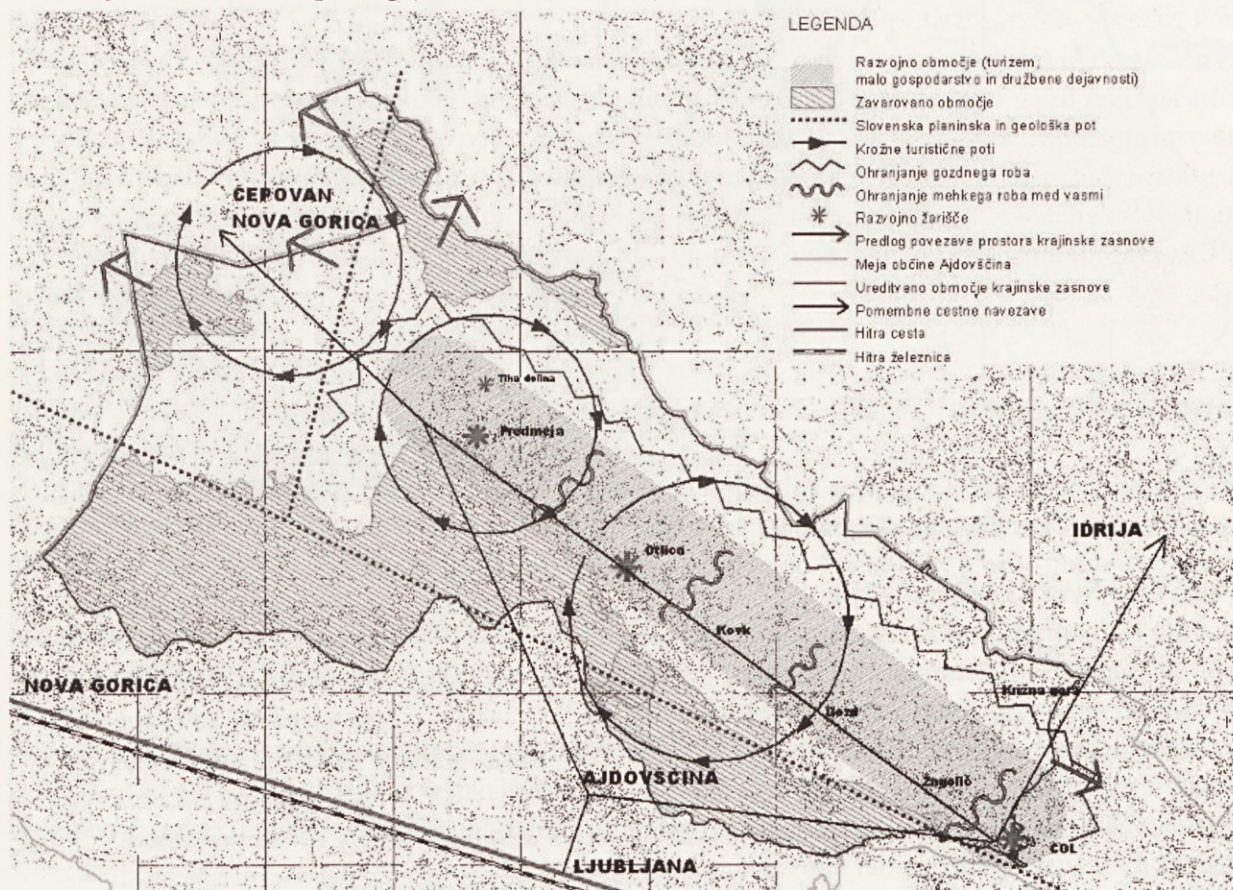
Manuela Varljen, univ.dipl.inž.arhitekture

Študentke na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo Ljubljani so v torek, 15. februarja 2005 v Krajevem domu v Ajdovščini, v okviru svojega študija predstavile možen razvoj Angelske Gore. Pravzaprav so imele srečo spoznati ta del Slovenije. In spoznati ga dovolj podrobno, da so lahko o njem razmišljale, razpravljale in oblikovale svojo vizijo razvoja.

Seveda pa nima vizija nobene vrednosti, če se o njej ne razpravlja skupaj s prebivalci Gore, ki to čudovito kulturno krajino negujejo in oblikujejo.

V članku bodo na kratko predstavljena razmišljanja o prihodnosti Gore.

Pravilnik o podrobnejši vsebini, obliki in načinu priprave strategije prostorskega razvoja občine ter vrstah njenih strokovnih podlag (UL RS, št. 95/2003) določa, da mora ureditveno območje krajinske

Karta 1: Širše ureditveno območje krajinske zasnove.

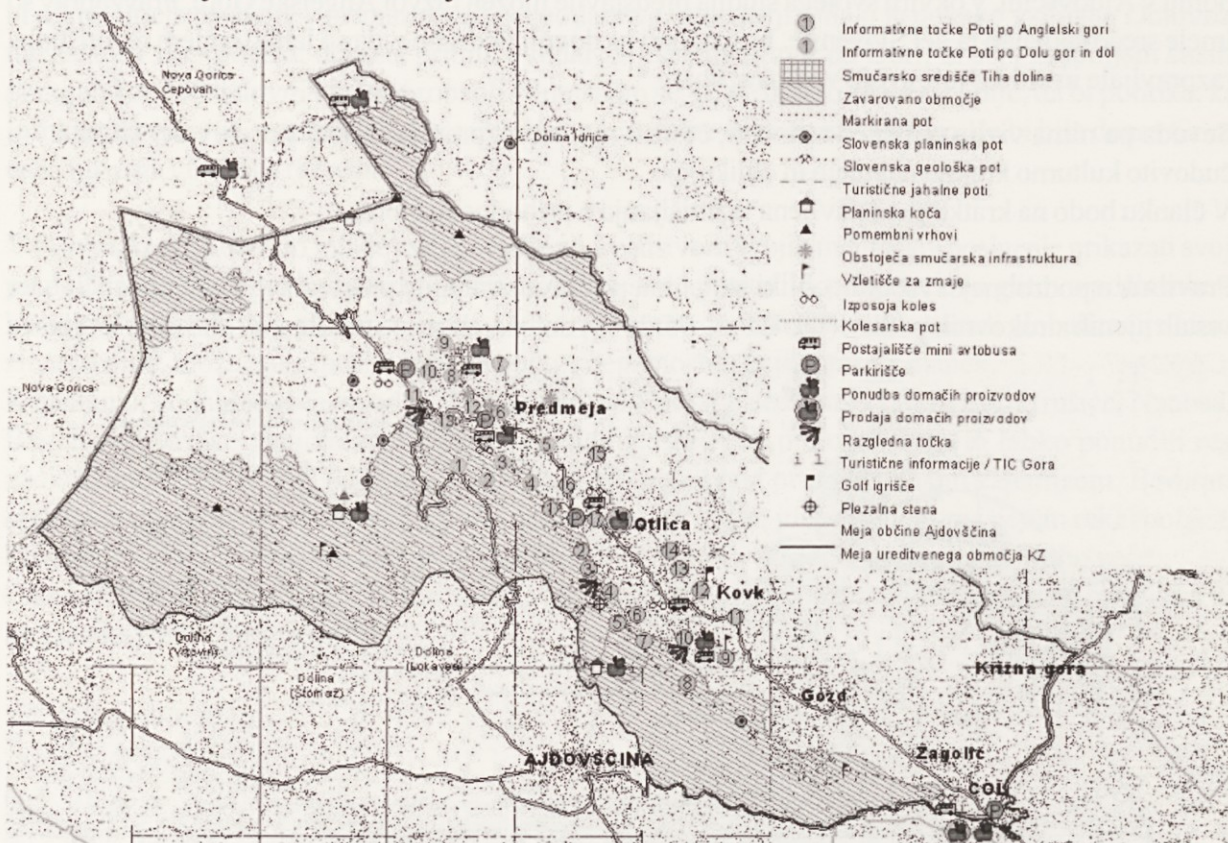
zasnove potekati po naravnih mejah v prostoru; tako je bil določeno širše ureditveno območje krajinske zasnove, ki leži na območju občin Ajdovščina, Nova Gorica in Idrija. Če se občine dogovorijo za celovito obravnavo tega prostora, zaradi njegove enkratnosti (v evropskem prostoru!), nam bo le-ta najbolj »hvaležen«.

Zaradi dostopnosti podatkov in obsega naloge je bila obravnava omejena le na del krajinske zasnove, ki leži v občini Ajdovščina.

Razvoj Angelske Gore je bil obravnavan sektorsko: pregledane so bile možnosti za razvoj posameznih naselij ter panoge kmetijstvo, gozdarstvo, gospodarstvo in gospodarska javna infrastruktura, turizem z rekreacijo.

Koncept ureditve krajinske zasnove je zelo jasn:

- **razvoj ob glavni prometni osi Col - Predmeja** (šrafura v oranžni barvi); ter
- **varovanje v širšem naravnem območju ob dopuščanju razvoja mehkih dejavnosti** (individualni turizem in rekreacija). To območje je danes v veliki meri že zakonsko zavarovano in zelo kvalitetno (celotno območje, ki obkroža razvojni del).

Karta 2: Koncept ureditve krajinske zasnove.

RAZVOJ NASELIJ NA GORI

Gonilo razvojnega dela so naselja na Gori, v katera se vnaša dejavnosti; od primarnih (ekološke oblike kmetijstva) do terciarnih (šolstvo, ...) (na karti so označena z rdečimi zvezdicami). Glavna žarišča, ki ohranjajo vitalnost tega dela podeželja, so:

Predmeja: športno-rekreacijski center Tiha dolina (VOI d.o.o. Ajdovščina), Center šolskih in obšolskih dejavnosti (CSOD) v hotelu, prireditveni prostor s parkirišči nasproti hotela;

Otlca: vaško jedro Otlce z dopolnilnim programom Turistično informacijskega centra, prodajalno domačih zaščitene izdelkov ter telovadnico;

Col: območno oskrbno središče v policentričnem sistemu naselij v občini Ajdovščina.

GOSPODARSTVO

Industrijska dejavnost, ki se je razvila z nekaj dislociranimi obrati na Gori, ni tista, ki izvira iz lokalnih znanj in tradicije. Tudi zaradi tega je industrija na Gori v veliki krizi, oz. je propadla.

Za to območje, bogato z lesom, je bilo v preteklosti značilno oglarstvo, mizarstvo in tesarstvo, izdelovanje smuči, apneničarstvo, ledarstvo (sekanje ledu), klekljarstvo (klekljarska šola v Dolu / Predmeji).

Danes danosti Gore niso dovolj izkoriščene. V krajinski zasnovi se gospodarstvo naslanja predvsem na storitvene dejavnosti rekreacije in turizma. Ti dve dejavnosti izkoriščata naravno in kulturno bogastvo Gore. Ob tem se mora posodobiti gospodarska javna infrastruktura ter preostale storitvene dejavnosti, kar bo oblikovalo ugodno klimo tudi za razvoj manjših proizvodnih in storitvenih obratov.

KMETIJSTVO

Danes kmetijstvo nima eksistenčne vrednosti, kot jo je imelo nekoč. Da bi imelo ekonomski učinek, bi ga morali integrirati v turistični razvoj Gore.

Spodbuditi je potrebno predelavo živil na kmetijah, ki ponuja možnost oplemenitenja kmetijskih pridelkov in s tem boljši iztržek. Tržno zanimivi bodo predvsem regionalno oziroma lokalno tipični proizvodi in izdelki (npr. mlečni izdelki - kmetija Zavrh, suhomesnati izdelki, zdravilna zelišča, med, brinovo žganje, drugi gozdni sadeži, ...). Te proizvode je potrebno ustrezno označiti z **zaščitnimi in blagovnimi znamkami**. Na območju Gore bi bilo potrebno uvesti in spodbuditi ekološko kmetijstvo, ki nudi možnost za zvišanje vrednosti kmetijskih pridelkov (zaščitna znamka za živila iz nadzorovane ekološke pridelave, ki je v tujini že uveljavljeno zagotovilo za višjo kakovost). Lahko pride tudi do sinergije učinkov hkratne rabe zaščitne BIO znamke ter posebne znamke območja Gore ali morda širšega območja Regijskega parka Trnovski gozd.

GOZDARSTVO

Del gozda je že namenjen raziskovalni dejavnosti, s tem je izločen iz gospodarjenja in razglašen za rezervat. Za napredek in gospodarski razvoj območja je potrebno še nadalje gozd izkoriščati v gospodarske namene, vendar bi bilo potrebno samo proizvodnjo lesa nadgraditi ter z območja izvoziti **izdelke z višjo dodano vrednostjo**. Na gozdarski dejavnosti temelji tudi gospodarska, socialna in kulturna tradicija, ki so z delno oživitvijo lahko podlaga turistični dejavnosti. Gozdne ceste, ki se gradijo z namenom spravila lesa, se uporabljajo tudi v rekreativne, poučne, raziskovalne, lovske in nabiralniške namene.

TURIZEM IN REKREACIJA

Tema dvema panogama je v seminarju posvečena velika pozornost, saj ima Gora neprecenljive naravne in kulturne danosti za razvoj teh dejavnosti.

Turizem je pomembna gospodarska dejavnost, povezuje številne dejavnosti, pomembno pospešuje regionalni razvoj, povečuje ekonomsko vrednost biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in kulturne dediščine ter omogoča povečanje družbene blaginje. Je eden od temeljnih stebrov uravnoteženega gospodarskega, socialnega in okoljskega razvoja.

Osnova za turistični razvoj Gore je:

- primerna infrastruktura,
- prenočitveno kulinarične kapacitete,
- kulturna krajina,
- organizirani rekreacijski programi (organizirano kolesarjenje, konjeniški pohodi ...),
- ozaveščanje in informacije o naravnih vrednotah,
- razvijanje zimskih rekreacijskih dejavnosti.

Celovita zasnova turistične infrastrukture bo opisana v nadaljevanju, po tematskih sklopih. Priporočljivo je sprotno spremljanje grafičnega prikaza na priloženi karti.

OBSTOJEČE TEMATSKE KROŽNE PEŠPOTI

Današnja turistično-rekreativna podoba Gore je danes že močno zaznamovana z dvema zelo dobro organiziranimi in označenima krožnima tematskima pešpotema: **Pot po Angelski gori** ter **Pot po Dolu gor in dol**. Na poteh se obiskovalec seznani s številnimi naravnimi zanimivostmi ter kulturno dediščino Gore. Skrbno izbrani so tudi zapisi na posameznih točkah, ki nudijo radovednemu obiskovalcu zelo podroben »življenjepis« teh krajev in ljudi.

MARKIRANE POTI

Čez območje krajinske zasnove poteka več markiranih poti: **slovenska planinska pot, slovenska geološka pot, transverzala kurirjev in vezistov**.

DRUGE POTI

Turistične jahalne poti

Mnogim ljubiteljem konj, ki si konja nabavijo za namen športne rekreacije, primanjkuje časa za njegovo oskrbo, pa tudi znanj in izkušenj o reji. Pripravljeni pa so za tovrstno oskrbo plačati. Povpraševanje po oskrbi konj narašča.

Kolesarska pot in izposoja koles

Družinski kolesarski vodnik predstavlja krožno kolesarsko pot, ki poteka po Gori in Vipavski dolini. Trasa po Gori poteka po turistični regionalni cesti med Predmejo in Colom. Obenem vodi tudi na pomembnejše naravne in turistične znamenitosti Gore. Pomembna je ureditev povezave kolesarskih poti na širšem regionalnem območju, predlagane smeri: Col - Logatec, Gozd - Mrzli Log - Idrija, Predmeja - Čepovan, Predmeja - Nova Gorica.

Za krajše izlete je priporočljiva vzpostavitev sistema izposoje koles na turističnih informacijskih točkah.

Organizirana trasa mini avtobusa

Mini avtobus lahko služi med tednom prevozu delavcev in otrok, čez vikende pa prevozom turistov. Postajališča so predvidena povsod tam, kjer je izhodišče za ogled znamenitosti. Na večini postajališč ima obiskovalec možnost kolesarjenja, peš hoje, jezdenja konj ipd.

DRUGA TURISTIČNA INFRASTRUKTURA

Planinske in gozdarske koče

Obstoječe gostinske in prenočitvene kapacitete (Zavetišče A. Bavčerja na Čavnu, Iztokova koča pod Golaki, dve gozdarski koči, okrepčevalnica pri izviru Hublja, gostišča na Colu, kmečki turizem Sinji Vrh) bi vzpostavile program »**Lokalna živila za gostinske obrate**«. S tem bi pri obiskovalcih oblikovali lokalno kulinarčno in drugo razpoznavnost ter obenem pospešili ponudbo in prodajo domačih proizvodov.

Prenočitvene kapacitete kot najem hiš

V smislu ohranjanja stavbne dediščine bi bilo priporočljivo stare kmečke hiše obnoviti in jih ponuditi v sezonski zakup turističnim agencijam na lokalnem, državnem in mednarodnem nivoju. Obnovljene hiše lahko nudijo vrhunsko sodobno udobje ali pa ponujajo način življenja na Gori v preteklosti (voda iz vodnjaka, priprava hrane v kaminu, idr.)

Smučarska infrastruktura in zimski športi

Gora je z bogato smučarsko tradicijo in zanimivim dogajanjem, kot npr. organiziranjem tekmovanja **smučanja po starem**, zanimiva za obiskovalce.

V zimskem času sta Nanos in Trnovski gozd večinoma pokrita s snežno odejo. Tako bi lahko turistom

ponudili možnost **teka na smučeh** in manj poznan šport »**krpljanje**«. Tek na smučeh postaja zadnja leta zelo popularen šport. Ljudje namreč iščejo mir in sprostitev v idilični snežni pokrajini (Perhavec, 2004).

V Sloveniji je »krpljanje«, zimska hoja po poteh in brezpotjih, še dokaj nepoznan šport. V Evropo je pred dobrim desetletjem prišel iz Severne Amerike, kjer je ta dejavnost tako priljubljena, da obstajajo knjižni vodniki in označene ture, mogoče pa je najeti tudi vodnika.

Za potrebe smučarjev tekačev bi bilo smiselno urediti tekaške proge po gozdnih poteh, ki pozimi niso vozne, in poteh, ki so ne dolgo tega služile temu zelo razširjenemu športu na Gori. Postavili bi informativne table, nudili bi servis in sposojanje tekaške opreme. Organizirali bi tekaške izlete in izdali zloženko z označenimi tekaškimi potmi.

Smučanje je danes temeljni integralni turistični proizvod zimskega turizma.

Ponuja se možnost trženja znanja (šola smučanja) in uveljavljanje družinskega tipa turizma ter razvoj drugih atraktivnih oblik zimskega turizma. Preureditev Hotela v Center šolskih in občolskih dejavnosti je priložnost za takšno trženje.

Za razvoj Gore je zelo smiselna in pomembna ureditev **Športno rekreacijskega centra Tiha dolina**.

Vzletišče za zmaje

V Sloveniji poznano območje zmajarjev in jadralnih padalcev nudi še en kamen v mozaik možnosti raznovrstnega športnega udejstvovanja na Gori.

Golf igrišče

V smislu vsestranske rekreacijske ponudbe bi bilo smiselno urediti manjše golf igrišče. Predlagana je lokacija med Oblim vrhom in Požganim gričem. Tudi v Sloveniji postaja golf kot oblika rekreacije vedno bolj priljubljen. Gre za lahko rekreacijsko obliko, ki ne zahteva velikih posegov v prostor in obenem igralci golfa s svojo dejavnostjo ne motijo življenja divjih živali.

TURISTIČNE INFORMACIJE

Glavni Turistično informacijski center **TIC Gora** na Otlici bi združeval ponudbo lokalnih kulinaričnih in obrtniških izdelkov, informacije o obstoječi turistični infrastrukturi, ponudbo uslug in prenočišč ter informacije o naravnih in kulturnih znamenitostih Gore. Poleg TIC Gora predlagamo vzpostavitev mreže turistično informacijskih točk v obstoječih gostinskih in namestitvenih kapacitetah.

ZAKLJUČEK

Gora in Trnovski gozd sta neprecenljiva bisera Slovenije, ki ju je treba ohraniti bodočim rodovom.

Recept je preprost: prebivalci, ki imajo srečo, da tu živijo, in možnost, da tu delajo.

Tako postane Gora res kot usoda, o kateri je pisal vaš rojak F. Černigoj:

»...ker naša Gora je kot usoda.

Če se na njej rodiš, si obsojen na vračanje. Ko se Gorjan spusti z njenega čela odnese s sabo v svet svojo Goro, njen krušljivi kamen, skale, skripe in skrle, grublje in škarpe, škole in školče, kamnite griče in orlovce...«

Opomba: Mlade raziskovalke so nalogo izdelale pri seminarju, ki je potekal v okviru Interdisciplinarnega podiplomskega študija prostorskega in urbanističnega planiranja na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani. Mentorja seminarja sta bila dr. Anton Prosen in dr. Andrej Pogačnik.

narava

GORSKA NARCISA

(Narcissus poeticus subsp. radiiflorus)

Elvica Velikonja

Na sliki: Narcisa naznanja pomlad

Foto: Elvica Velikonja

Spet je tu pomlad. Komaj se malo otopli in se pod leševjem pokažejo prve zaplate kopnega, že med še rjavo in od snega potlačeno travno rušo iščemo prve znake pomladnega prebujanja. Razveselimo se še tako drobnega poganjka zvončka, žafrana, trobentice ...

Pomlad se pri nas začne na Robu. Po prve zvončke gremo v Lozo, na Orlovco, na Maj. Potem jim sledimo v gozd in vedno višje - na severni strani na Kozje steno in Sortež, na južni strani pa na Malo goro in Čaven. Pa se pomudimo tokrat na Mali gori. Začetek maja je, morda še april. Po Mali gori, pa tudi po južnih pobočjih Čavna in vse tja do Kuclja tako lepo diši - vonj prihaja od snežnobelih cvetov narcis, ki se sklanjajo pod nami. Narcisin dom so travniki in svetli gozdovi od nižinskega do subalpinskega pasu. Največ jih je v Karavankah, gotovo najbolj znane so z njimi porasle travnate ravni južnega pobočja Golice. Rastejo pa tudi na vlažnih travnikih v Pomurju, na Kočevskem, po kraških košenicah, pa tudi na kraško-istrskih gorah: Slavniku, Vremščici in Nanosu, ter seveda na naših - Mali gori, Čavnu in Kuclju. Z njimi so spomladi polepšani tudi travniki na Strelicah in celo na Mali Lazni raste nekaj

šopov. Le česa ni na tej naši Mali Lazni? Tudi posnetek teh narcis je od tam. Fotografirala sem jih 24. junija (lani), ko so na Mali gori že zdavnaj odcvetele.

Narcise skrivajo v zemlji jajčasto čebulico, iz katere poženejo črtalasti, topo zaključeni listi. Le-ti so sivozelene barve in pri dnu povezani z nožnico. Med njimi požene neolistano steblo, na katerem se največkrat razkazuje en sam cvet. Cvetovi so vodoravno štrleči. Listi cvetnega odevala, ki so pri dnu zrasli v cev, se na robu razpnejo v šest krp snežnobeke barve, ki se proti koncu koničasto zožijo. Iz cvetne cevi gledajo prašniki. Majhen privenček je rumen, z valovitim škrlatno rdečim robom. Na kratko pa bi narciso opisali kot lepo in prijetno dišečo rožo. Tako lepo, da se je že zgodaj pojavila potreba po njenem zavarovanju. Zavarovana je od leta 1949 in tudi po *Uredbi o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah* iz aprila 2004 velja zanjo popolna prepoved izkopavanja in trganja. Večja nevarnost kot zaradi trganja pa ji, kot tudi mnogim drugim rastlinam, grozi zaradi spreminjanja rastišč, pri nas predvsem zaradi zaraščanja.

Postojmo še nekoliko ob imenu - ne ob imenu, kar ob imenih te rože, saj jih je etnolog Milko Matičetov na slovenskem etničnem ozemlju zapisal več kot sto. Med njimi je tudi ime 'jurjevka'. Tako jim rečemo pri nas, na Gori. Že na Colu in v okoliških vaseh jih poznajo kot 'ključavnice'. Menda zato, ker 'odklenejo' od zimskega počitka še vso prezeblo zemljo in odprejo vrata ostalim rastlinam. Tako jim rečejo še po več krajih na Slovenskem, le da se tolmačenja, zakaj 'ključavnice', od kraja do kraja razlikujejo. Eno izmed njih pripoveduje, da je Bog posvaril čebele, naj ne nabirajo medu ob nedeljah.

Te pa ga v svoji pridnosti niso ubogale. Zato je rastlinam v stebelcu pod cvetom ustvaril semensko bunčico in sladkemu soku 'zaklenil' pot v cvet. Tako ga čebele ne morejo več prosto srkati.

Ime narcisa pa je povezano z likom lepega, a vase zagledanega mladeniča Narcisa, junaka grške mitologije. Bil je sin rečnega boga Kefisa in nimfe Liriope, ki je ob rojstvu prelepega dečka vprašala vidca Tejrezijasa, če bo dolgo živel. Odvrnil ji je, da bo, "če le ne bo samega sebe spoznaval". A zgodilo se je prav to. Nekega dne je v čistem gorskem studencu uzrl svoj obraz. Očaran nad lepoto podobe v vodi, jo je nemočno vabil k sebi, in lastne lepote pijan, ob vodi, poln žalosti, ginil iz dneva v dan, nazadnje pa izmučen omahnil v smrt. Nimfe, ki so objokovale njegovo smrt, pa so namesto trupla našle le "cvet rumen, ki čašo obkrožajo beli mu listi". Narcisa naj bi torej vzknila iz trupla umrlega mladeniča.

Je znanilka pomladi in prebujenja, obenem pa opomin človekove minljivosti.

recenzije

ODMEVA NA KNJIGO ELVICE VELIKONJA: 'KAKO JIM REČEMO PRI NAS, PRISPEVEK K RASTLINSKEMU IMENSTVU NA GORI'

V marcu je bila v reviji 'Rože in vrt' objavljena predstavitev knjige 'Kako jim rečemo pri nas, prispevek k rastlinskemu imenstvu na Gori'. O knjigi piše dr. Jože Bavcon, direktor Botaničnega vrta Ljubljana.

Jože Bavcon

KAKO JIM REČEMO PRI NAS

Ker v naravi rastoče rastline vse manj poznamo, bodo njihova ledinska imena kmalu zašla v pozabo. Zato je dobrodošel vsak prispevek, ki jih skuša iztrgati pozabi. Če to naredijo učenci pod mentorstvom zveste ljubiteljice rastlin, pa je dosežek še večji.

Vse omenjeno je združeno v knjižici '**Kako jim rečemo pri nas, prispevek k rastlinskemu imenstvu na Gori**', ki so jo pripravili učenci osnovne šole Otlica (nad Ajdovščino), pod mentorstvom Elvice Velikonja, učiteljice matematike. Botanični krožek omenjene osnovne šole je zbral imena rastlin na Gori, kamor sodijo vasi Predmeja, Otlica in Kovk. Z večletnim delom so učenci zbrali imena 32 rastlinskih vrst. Predgovor h knjigi je napisal upokojeni univerzitetni profesor botanike dr. Tone Wraber. Iz njegovega uvodnika naj poudarimo misel, da je po dolgem času to prvi tovrstni prispevek v slovenskem narodopisnem slovstvu. Iz uvodnika mentorice E. Velikonja se kar sama ponuja misel: »Komaj stopiš na plan, že si v najlepši učilnici, okrog tebe pa najboljša učila.« Rastline so predstavljene z lepimi barvnimi fotografijami in kratkimi opisi, navedli pa so kar nekaj domačih imen.

Knjižico sta lani jeseni založila zelo aktivno Društvo Gora in Osnovna šola Otlica.

Magister bioloških znanosti, Boško Čušin, sodelavec Biološkega inštituta ZRC SAZU, sicer pa dober poznavalec rastlinstva zahodnega dela Slovenije, je v decembrski številki revije 'Hladnikia' objavil recenzijo knjige 'Kako jim rečemo pri nas, prispevek k rastlinskemu imenstvu na Gori'. Gre za odmevno recenzijo v znanstveni reviji, ki jo izdaja Botanično društvo Slovenije.

Boško Čušin
Elvica Velikonja

KAKO JIM REČEMO PRI NAS

Založili Društvo Gora in OŠ Otlica, 2004, 56 str.

22. oktobra 2004 je bila na Osnovni šoli Otlica predstavljena knjiga z naslovom 'Kako jim rečemo pri nas' in podnaslovom 'prispevek k rastlinskemu imenstvu na Gori'. Poleg zanimivega kulturnega programa, ki so nam ga pripravili učenci, so mi v spominu ostale besede avtorice, Elvice Velikonja, ki najboljše povedo, s kakšnim namenom je knjiga napisana: »Rastline v knjigi niso zbrane zato, ker bi rasle samo pri nas. Še zdaleč ne. Večina teh rastlin je celo dokaj pogostih, ne samo v Sloveniji, ampak tudi izven. Tudi niso zbrane, ker bi bile kako drugače znamenite. Te rastline so zbrane v knjigi enostavno zato, ker imajo naša lepa domača imena.« Ali ste vedeli, da dlakavemu sleču na Gori rečejo žižnpajn? Ko boste prebirali knjigo, pa boste izvedeli tudi, kaj so lakujni, smukuce, žutene, žvenikelj...

Knjigo je na pot pospremil dr. Tone Wraber, ki je tudi sicer pri njenem nastajanju veliko pomagal. Pomen takšnega dela lepo ponazorijo njegove besede: »Nastala je prikupna, strokovno zanesljiva, nazorno ilustrirana in v več pogledih dragocena zbirka ljudskih rastlinskih imen. Ob tem je treba pripomniti, da obstoječi slovenski rastlinskoimenski zaklad ni do kraja dognan, saj ni popoln niti krajevno niti vrstno vseobsežno. So kraji v Sloveniji, kjer tamkajšnja raba še ni bila raziskana in zapisana, predvsem pa je tudi res, da imajo istovrstne rastline na različnih območjih, ali celo v najbližji soseščini, mnogokrat različna imena.«

Knjigo sta založili Osnovna šola Otlica in Društvo Gora, za zanimivo obliko knjige pa je poskrbela Suzana Ipavec. Po kratkem predgovoru, kjer nam avtorica, sicer učiteljica matematike in fizike in mentorica botaničnega krožka, predstavi sodelavce knjige, sledi Uvod, v katerem preberemo, kako je knjiga nastala. V poglavju Zakaj 'Kako jim rečemo pri nas'? se seznanim z osnovami znanstvenega poimenovanja rastlin, izvemo pa tudi zakaj so nekaterim rastlinam Gorjani (prebivalci Predmeje, Otlice in Kovka) dali prav posebna imena, druge pa so še zmeraj le roža, trava, grm ...

Sledi opis 32 izbranih rastlin. Vsaka rastlina v knjigi je predstavljena s fotografijo in s tremi imeni. Slovenskemu imenu sledi znanstveno ime (oboje povzeto po Mali flori Slovenije 1999) in na koncu še domače, krajevno ime. Zanimiva oblikovna rešitev nam na levih straneh knjige ponuja besedilo, na desnih pa fotografije. Prav je tudi to, da so skupaj predstavljene različne, vendar na videz podobne vrste, ki imajo zato ponekod ista domača imena.

V kratkem opisu vrst so poudarjene njihove krajevne značilnosti, kje rastejo, za kaj so jih ali jih na Gori še uporabljajo. Nekateri so še pred leti nabirali kot zelišča, z drugimi so se otroci igrali ali se z njimi posladkali, tiste lepe za oko pa so si Gorjanke presadile k hišam in si tako polepšale svoje domove. Zvemo pa tudi za kakšno zanimivo zgodbico ali vražo, povezano s temi rastlinami. Kvalitetne fotografije so večinoma prispevali avtorica in ožji člani družine Velikonja. Na zadnjih straneh najdemo še seznam literature, seznam informatorjev, ki so sodelovali v anketi, in kazalo.

Vsekakor je ob prizadevanju gospe Elvice Velikonja in gorjanskih osnovnošolcev nastal dragocen prispevek o ljudskem imenoslovju rastlin, ki je zanimiv ne samo za botanike, ampak tudi za strokovnjake z drugih področij. Tovrstne publikacije v Sloveniji zelo pogrešamo, zato avtorica in njeni sodelavci zaslužijo veliko pohvalo za ves vložen trud in vso podporo ob morebitnih podobnih projektih v prihodnje.

knjige

EDMUND ČIBEJ

Zbrano delo

Kaže, da bodo v prvi polovici letošnjega leta le zagledali luč sveta zbrani spisi Edmunda Čibeja, v obliki knjige seveda.

Predvidoma bo predstavitev knjige konec maja ali v začetku junija, na osnovni šoli na Otlici. Objavljamo uvod h knjigi, katerega avtor je urednik Čibejevih zbranih spisov Franc Černigoj, ter kazalo. Oboje je še v fazi nastajanja, zato ni dokončno.

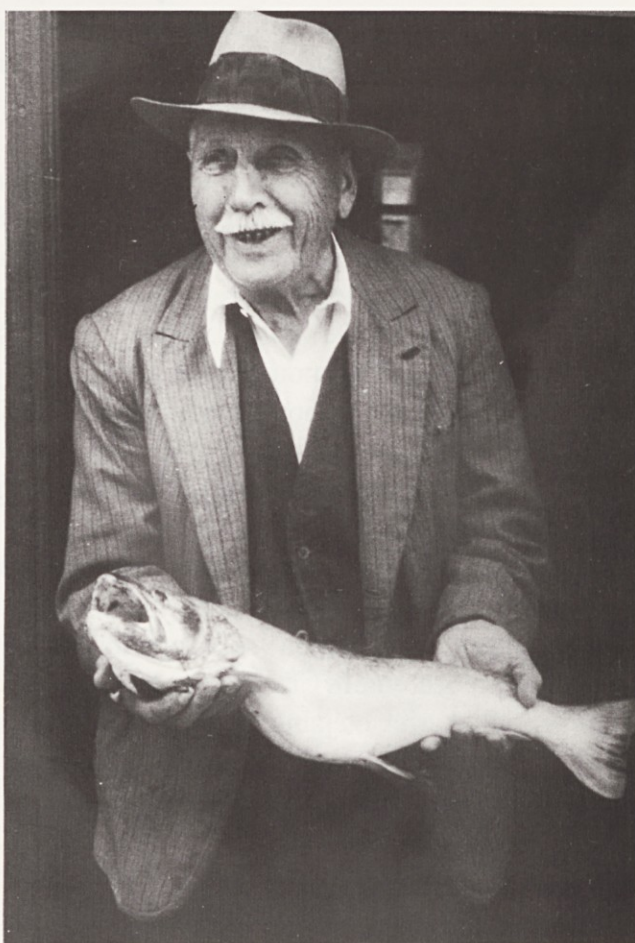
V tej knjigi bo ujeta misel **Edmunda Čibeja**. Hotenje in dejanja njegova. In sanje. In tisto snovanje, sejanje, klitje in rastje, sproženo po delovanju njegovem. In morda celo tisto, kar je zatipalo mimo zgodovinsko izpričanih in potrjenih dejstev. Skratka: v tej knjigi bo živa Čibejeva **Beseda**, včasih morda tudi (v)ipavsko glasna, prešerna in širokoustna, a vseskozi možata.

Proti koncu knjige pa bo še skoraj vse tisto, kar so o njem in ob njem napisali drugi.

Zamisel, da bi v knjižni obliki izdali Čibejeve spise, od katerih je najbolj znana 'Čibejeva kronika', kot so ji zrekli ljudje, je stara najmanj toliko, kot je star časnik 'Gora', ki že od junija 1998 izhaja na Gori. Da bi kdo o knjižni izdaji Čibejevega dela razmišljal že prej, mi ni znano. Je pa marsikdo pri svojem raziskovalnem delu, povezanim z Goro ali z Deželo, 'Čibejevo kroniko' s pridom koristil, jo navajal in se nanjo skliceval.

Že ob začetku izhajanja časnika 'Gora' sva se s takratnim urednikom Edvardom Peliconom pogovarjala, da bi v časniku, v nadaljevanjih, objavili vsaj 1. del Čibejeve kronike, ki ima naslov 'Občina Dol-Otlica'. Z objavljanjem smo tudi začeli – a sta izšli le dve nadaljevanji¹. Za vsako novo številko 'Gore' je namreč na objavo čakalo toliko drugega gradiva, da 'Kronika' ni več prišla na vrsto.

Hkrati pa smo v Društvu Gora začeli razmišljati, da bi Čibejevo zapisano besedo izdali v knjižni obliki, v okviru dogajanj ob 400-letnici naselitve Gore. Bilo je kar nekaj idej in želja, ki so dobile trdnjšo osnovo, ko je po nenavadnih naključjih prišel na Goro doprsni kip Edmunda Čibeja. Ko smo razmišljali, kam in kako ga bomo umestili v prostor Gore, se je porodila misel, da bi obenem s postavitvijo kipa izdali tudi 'Čibejevo kroniko'. Uradna odločitev o tem je zapisana v drugi točki sklepov 7. seje Upravnega odbora Društva Gora, ki je potekala na Rupih, 1. oktobra 2002. Sklep je

Na sliki: Edmund Čibej
Vir: Čibejeva zapuščina

potrdila tudi izredna Skupščina Društva Gora, 12. oktobra 2002, in je zapisan v 63. točki Plana dela Društva Gora za leto 2003! Rok izdaje je bil: maj 2003!

Vendar: ob zorenju je zamisel dobivala širše razsežnosti, na dan so prihajala nova in nova gradiva, besedna in slikovna (doslej nam neznana rokopisna Čibejeva kronika iz leta 1885, fotografije...), kar vse bi tudi sodilo v knjigo Edmunda Čibeja.

Prvotna zamisel o izdaji samo gole (splošno znane) 'Kronike', na približno 60-ih straneh, je prerasla v sklep, da spominu na tega velikega človeka posvetimo več temeljitejšega dela in da z izdajo ne hitimo. Tako smo se dogovorili, da knjigo natisnemo, ko bo zrela, zato njenega izida nismo več vezali na datum odkritja spomenika.

Ta knjiga ne bo znanstvena izdaja Čibejevih del. To bo poljudna izdaja, namenjena najširšemu krogu bralcev z Gore in iz Dežele; in tudi tistim iz širnega sveta, ki jim je Gora blizu.

Vendar smo dali besedo tudi strokovnjakom in jih zaprosili, naj na poljuden način spregovorijo o Edmundu Čibeju in njegovem delu. To so: zgodovinar dr. Branko Marušič; največji poznavalec leposlovne besede s širše Goriške prof. Bojan Bratina – Kaličuski; ter oblikovalec Boris Blažko iz Lokavca, zaposlen v Goriškem muzeju.

V sedem enot se mi je razvrstila Čibejeva besedna zapuščina.

Na začetku so **tri kronike** (dve dol-otliški in lokavška). Prva kronika Dol-Otlice z naslovom 'Popis občine Dol-Otlice, zemljepisno in zgodovinsko', je prišla na dan šele v začetku marca 2005!!! in je bila napisana že 1885. leta!!!, torej samo leto potem, ko je Čibej prišel na Dol kot nadučitelj; drugi dve pa je Čibej napisal že v visoki starosti: dol-otliško 1950., lokavško pa 1948. leta.

V prvem razdelku so še spominski zapisi o kovačijah in fužinah v Lokavcu ter ob Hublju. Vse to gradivo doslej za širšo javnost v celoti še ni bilo natisnjeno.

Sledijo **lovski spominski zapisi** 'Profili zelene bratovščine iz Trnovsko-idrijskega gozda', ki jih je po Čibejevih zapisih spisal učitelj Pavle Plesničar (sin gozdarja Josipa Plesničarja, ki je služboval tudi v Trnovskem gozdu); izhajali so v 'Lovcu', leta 1940.

Živo upodobljenim lovcem in gozdarjem trnovsko-idrijskih gozdov sledijo Čibejevi **planinski spisi**, rokopisni ter tisti, ki so bili objavljeni v Planinskem vestniku leta 1906.

Ponatisnili smo tudi skorajda vse **časopisne članke o Edmundu Čibeju**, tako daljše in tehtnejše kot tudi krajše, priložnostne (o Čibejevih zaslugah za razvoj Gore in smučarstva na Slovenskem, o njegovem muzeju pri Slokarjih, ob jubilejih, smrti...). Izpustili smo le nekaj krajših zapisov o Čibeju, v katerih se eni in isti podatki ponavljajo, tudi večkrat (zapis v zborniku 'Slovensko učiteljsiše v Kopru 1875 – 1909' ter v 'Goriškem zborniku 2'), ter nekatere, ki jih nismo našli, a so v literaturi navedeni (primerjaj 'Primorski slovenski biografski leksikon', str. 241!).

V zadnjih dveh razdelkih pa več avtorjev govori o tem, **kako Edmund Čibej živi med nami danes in kako je preko ljudskega izročila prešel tudi v leposlovje.**

Posegov v Čibejeva besedila kot urednik nisem delal, kot lektor pa sem popravljaj predvsem tipkarske in pravopisne napake. Besedišče je ostalo tako, kakršno se je zapisalo primorskemu učitelju s konca 19. in začetka 20. stoletja, ki je imel nemajhen pripovedni dar. Posegal nisem niti v tiste dele besedila, ki morda današnjemu bralcu niso povsem razumljivi (recimo Čibejev prevod 'Prodajne in kupne pogodbe', ko kriški grof Josip D' Attems 2. februarja 1797 proda pranečaku Štefana Bizjaka, prvega naseljenca na Gori, (ki je bil tudi Štefan), *'Majarijo, štalo in kapelico in ogromno zemlje, ter številno domačo živino, za svoto 3.000 Flr. n.v.'*).

Pustil sem tudi nekatere nedoslednosti in ponavljanja (primerjaj obe kroniki iz poznih Čibejevih let, dol-otliško in lokavško, v katerih se celi odlomki skoraj dobesedno ponovijo (n. pr., deputacija lokavških in kamenjskih kmetov do samega cesarja, zaradi prepovedi paše v gozdu; prizor, ko ženšče

na Otlici pleše pred Napoleonovimi vojaki; ali pa tisti, ko Gorjani nesejo škofa Wallanda po Rebri na Otlico; in še drugi...). Če sem že kaj 'popravlil', kako očitno zgodovinsko netočnost (letnica kapitulacije Italije, recimo), sem svoje opombe v oklepaju posebej navedel, poleg originala, seveda. V rokopisni kroniki iz leta 1885 pa so v oklepaju in zvrnjeno natisnjeni vsi kasnejši Čibejevi dodatki ter opombe.

Edmund Čibej ni bil Gorjan. Če bi bil, za Goro verjetno ne bi mogel narediti toliko, kot je. Prav tak, kot je bil, je moral na Planoto priti od drugod. Vzljudil je Goro in Gorjane, vendar s tisto rodovitno distanco izobraženca in moža dejanj. In takega so Gorjani sprejeli, čeprav so mu rojaki Ipavci napovedovali, da bo kmalu priletel čez Orlovco nazaj v Dolino...

Usoda ga je poslala na Goro prav takrat, ko so začele dozorevati velike družbene in zgodovinske spremembe. In lahko celo drzno verjamemo, da je Čibej Gorjane – vedé in s tankočutno intuicijo – s svojim širokim delovanjem na te viharne spremembe pripravljal.

S poimenovanjem evropsko uspešne skupine smučarjev po starem po prvem smučarju na Gori in prvem modernem smučarju na Slovenskem sploh;

s postavitvijo spomenika učeniku;

in z izdajo njegovih zbranih spisov smo Gorjani Edmundu Čibeju vsaj malo povrnili, kar je on naredil za nas.

¹*Gora, časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih: št. 3, januar 1999; ter št. 8, april 2000*

Kazalo

Beseda urednika

I. O Edmundu Čibeju, njegovem času in o tedanjih Gorjanih

Marjan Breclj: Čibej Edmund (*Primorski slov. biografski leksikon*)

Hubert Močnik o Čibeju

Branko Marušič: O domoznanstvu učitelja Edmunda Čibeja

Boris Blažko: Čibejeva kronika kot kazalo za proučevanje zgodovine Lokavca in Gore

Bojan Bratina: O Čibeju

<http://www.lokavec.si/slokarji.html>

Pred sto leti na Gori (sš)

II. Čibejeva kronika

Popis občine Dol-Otlica, zemljepisno in zgodovinsko

Občina Dol-Otlica

Občina Lokavec

Kovačije in fužine

Cesta Dol – Slokarji

III. 'Gozdni hudiči'

Profili zelene bratovščine iz Trnovsko-idrijskega gozda (po Čib. zapiskih priredil P. P.)

Divji lovci

IV. Planinski spisi

Trnovska planota in troje najlepših razgledišč

Golaki kličejo

V. Časopisne objave

Čibejevi članki v časopisju

S Trnovske planote, 21. decembra 1894

S Trnovske planote, 27. februar 1895

S Trnovske planote, 9. marca

Prvi početki našega smučanja

Drugi o Čibeju in njegovem delu

Učitelj, žandar in prašički so spali v isti sobi

D. N.: Prvi 'ski' na Slovenskem

Just Perat, Karlo Vončina: Izpod Goljakov s smučmi na Kuk in Matajur

Just Perat: Pred 95 leti so na Primorsko prinesli prvi par smuč

D. U.: Pred 100 leti prve sodobne smuč pri nas

Jubilejni časnikarski zapisi o E. Čibeju ter zapisi ob njegovi smrti

Ob 90 letnici učitelja Edmunda Čibeja

Čibej Edmund – devetdesetletnik

Edmundu Čibeju v spomin

jp: Edmund Čibej, najstarejši učitelj na Primorskem, je umrl

P. Vozlič: Iz zapiskov vipavskega modreca

Čibejev muzej pri Slokarjih

Dušan Vrtovec: Veliko bogastvo miniaturnega muzeja

VI. Trije spomeniki

Stanislav Mikuž: Trije spomeniki Edmundu Čibeju

Emil Velikonja: Skupina 'Edmund Čibej'

VII. Besedniki z Gore

Bojan Bratina: Gora in beseda

Aldo Černigoj: Učitelj

leposlovje

POMLADNE PIŠČALI

Bojan Bizjak - Zakawsky

Preden sedem, si omislim še nekoliko vzpodbudne glasbe. Danes me nosijo v višine, piščali, piščali južnoameriške glasbene skupine, nekje iz pod Andov. Ob tej glasbi se mi zazdeva, da me vabijo bele višine, da sem kondor, ki trepeti v mrzlem vetru in se prepusti toku, da ga nese proti črnim stenam. Ah, te piščali! Ne vem, kaj je v teh zvokih, ampak... Med dlani si dam skodelico vročega čaja. Sam sem nabral zelišča. Kajpak brez medu tudi ne gre, pa čeprav bi mi teknilo tudi nekaj curkov žganja. Ne, ne, za zdaj ne! In sem ves v glasbi. Še me odnaša v neznane svetove. Naslonim se nazaj in prekrizam nogi. Ah, potem... Skozi možgane nenadoma planejo spomini... Pomladne piščali, pomladne piščali. Deček, ded, leskovina, piščali...

Komaj so se poleggle vrtajoče zimske burje in se je sneg na zbrisinah že pretopil v vodo, ki je pojila nestrpne trave, sva se z dedom potepala po obronkih. Navadno sem ceplnil za njim, se zaganjal na visoke zamete in se zadričal na drugo stran. Kajpak sem bil zaradi tega okaran od deda: "No, zdaj boš pa moker," me je opominjal. In res sem ponavadi bil potem moker. Težke in mokre hlače so se mi lepile na stegna in mi hladile rit. Pa sem zaradi tega potem še bolj bežljaj in skakal. Ti sprehodi niso bili kar tako, o, ne. Ded je iskal primerno leskovje, da bi naredil piščal, iskal pa je tudi drugačen les za popravilo grabelj, kolikor jih ni že pozimi popravil. O, on je dobro vedel, kje so prave leske, kje raste gaber in kje so primerne šibine za druge namene.

Bil je torej marec, če že ne prve dni aprila, mislim, da je že bil april. Jaz sem bil ves vznemirjen, kajti

zdaj naj bi tudi meni ded naredil piščali. Vsi sosedovi otroci so že piskali in se mi hvalisali, kakšne piščali, da imajo. Pa sem nagovoril deda, da sva šla. Oblekel je star ponošen suknjič, si poveznil klobuk, dal v žep nožič in veliko jabolko. Hodila sva kar dolgo in pregledovala spihnine, kjer se je na robovih snega še skorjil led. No, celo velika luža je bila na travniku, pod njo pa zaplata ledu. Seveda sem se moral zadržati po tisti luži. In neroden kot sem bil, sem telebnil v vodo. O, to je bilo vse mokro. Ampak sonce je že imelo nekaj moči. Ded mi je sicer rekel, da sem neroda, da iz mene ne bo nič. No, pa sva šla naprej. Namenoma me je peljal po osončjih, da bi se posušil.

Prehodila sva več, kot je bilo potrebno. Končno sva le prišla do nižave, kjer so v zarobju rasle leske. Tam smo včasih pasli, pa tudi kamnita podrtija neke hiše je bila tam. In prav nad tistim kamenjem sta se razbohotila leskovje in bezgovina. Včasih smo se otroci tam skrivali in kukali skozi kamniti okvir okna, ki je še stal. Skozenj je rasla bezga. Ja, pa so nam rekli, da imajo tam gnezdo kače, da ni varno hoditi tam okrog. In poleti nas res ni bilo tam. Pa sva se z dedom tam ustavila. Snel je klobuk, si obrisal potnjavo na čelu in se malce odkašljal. Dolgo si je ogledoval ruševine. Z roko je potolkel kamniti okvir vrat. Najbrž je bila zgoraj še letnica, ne spomnim se. Vem pa, da sem ga spraševal, kateri ljudje, da so tu živeli in kje so. Pa mi je vse razložil. Povedal mi je, da so se razselili, da je bila hiša med vojno požgana. Dolgo je ded takole stal in se nastavljal soncu, ki je polagoma lezlo proti temnemu hrbtu Čavna. Čez čas me je vprašal: "So suhe hlače?" Potipal sem se in pokimal, pa čeprav me je še malce hladobilo. Ded se je samo nasmehnil, si slekel težak suknjič, ga položil na bližnji kamen in sedel. Spet si je snel klobuk, si gladil redke bele lase in se nastavljal soncu. Iz žepa je vzel nožič, iz suknjiča pa je zbezal debelo jabolko. Odrezal je krhelj in mi ga podal. Počasi sva jedla in se nastavljala soncu. Ded se je molče vzdignil in se razgledal po leskovju. Moral sem ga počakati kar tam. Šel je med ruševine in pripogibal veje. Končno je le našel pravo. Spet je sedel na suknjič in začel z rezanjem. Videl sem, da bo naredil več piščali, ne samo ene. In res, čez čas so na njegovi ogromni žuljasti dlani ležale štiri piščalke, različne velikosti. "Na, pihni," mi je rekel in se nasmehnil. V njegovih očeh se je tedaj zrcalila zlatoba sonca, ki se je že zavleklo nad Čaven. Prijel sem prvo in slinasto pihnil. "Ne dela," sem razočarano rekel. "Ne znaš," mi je ded rekel in piščalko otrkal ob kamen. "Ne smeš se sliniti," me je podučil. Prislonil si jo je na ustnici in pihnil. Tanek zvok se je zavrtinčil v lahno sapico, ki je potegnila z juga. Spet jo je otrkal in mi jo podal. Napel sem lica, jo naslonil na ustnici in pihnil. Pretrgan pisk je le prišel. "Se boš že navadil," mi je rekel in mi dal še ostale. Poskušal sem tudi na ostale, pa sem jih prav tako zaslinil. Njemu je šlo lahko. Vsaka je imela drugačen zvok. Poučil me je, da jo moram večkrat otrkati in da se ne smem toliko sliniti. Spešila sva čez hrib nazaj proti domu, kajti sonce je že splezalo za čavenske gozdove. Čez primrzle zamete so se že zlivale hladne sence, ko sva prišla na vrh. Tam sva si oddihovala. Nestrpno sem pihal zdaj v eno zdaj v drugo piščal. Šlo mi je že bolje. Res je imela vsaka svoj zvok. Neučakano sem se zagnal dol po bregu in na pomrznini na robu snega zletel po tleh. Piščali so se razfrčale, jaz pa sem si praskal boleča stegna. Ded se mi je smejal in je rekel: "Zdaj si piskal, pa boš še cvilil. Zakaj tako noriš in ne gledaš, kam stopiš." Posmrkal sem in se pobral. Poiskal sem piščali, jih skrbno pregledal – ena se je zapolnila z zemljo iz krtenine. Pihal sem, da bi jo izpihal, pa ni šlo. Ded je videl mrgodo na mojem obrazu, zaradi tiste piščali. Vzel jo je v roko, si jo ogledal in nasmehljan odkimaval. Iz žepa je vzel nožič in s konico zbezal vlažno zemljino. Nekoliko ji je popravil vreze in poglobil luknjico. Poskušal je pihniti, pa tudi njemu ni šlo. Še enkrat jo je malce prirezal in spet poskusil. Tokrat se je rodil zvok. Pokimal je in mi jo dal.

Tanki zvoki tistih dni so se razpršili v hrupu današnjih. Bog vedi, če bi sam znal narediti take piščali? Najbrž ne. Ampak poskusil bi pa lahko. S kolesom bi se na pomlad zapeljal dol ob reki, kjer raste veliko leskovja, v odročnih zakotjih. Narezal bi primerno šibje in poskusil. Ja, poskusil bom, letos pa res.

Tam zgoraj v vasi pa ni več teh zvokov, o, nič več. Leske sicer še odganjajo, ampak pridnih rok ni, ki

bi vrezovale piščali.

No, še čaj se mi je ohladil od teh spominov in plošček v laserskem gramofonu se je tudi že ustavil. Pomlad so bo napovedala in drugačne piščali bodo klicale življenje v trave in v gozdove. Ah, te pomladne piščali!

zgodilo se je

10. FILIPOV TEK IN SPUST - VEČ KOT LE SPOMIN NA STARE ČASE

Alenka Tratnik

12. februarja je Društvo Gora pripravilo jubilejno, deseto srečanje smučarjev po starem, Filipov tek in spust, eno od prepoznavnih zimskih prireditev na Gori. Kljub temu, da vreme letos organizatorjem ni bilo naklonjeno, je slovesna deseta prireditev uspela.

“S Trnovske planote, 9. marca - Naznanjeni izlet s snežkami na Golak se je moral odložiti vsled izredno slabega vremena na dan 8. t. m. Imenovanega dne je bilo vreme kakor nalašč zelo ugodno in potovanje se je vršilo pri krasnem dnevu. Zjutraj ob 6. uri je bil zbran oddelek najboljših snežkarjev pred stanovanjem načelnika tukajšnjega gozdnega oskrbnništva na Dolu, od kjer smo oddrčali proti Smrekovi dragi. Točno ob 6. uri in 10 minut se prikaže gospod načelnik, ki je bil iz posebne prijaznosti voditelj celi ekspediciji: - lovski rog zatrobi: nastop - in snežke zdrče po mehkem snegu. V eni uri in 52 minut bili smo v “Anini koči” v Smrekovi dragi, kjer je bil eno uro odmor, da si nekoliko privežemo dušo. Ob 9. uri in 8 minut odpeljali smo se do “Strašne skale” in od tukaj pričela se je pot po pobočju Golaka, vedno više in više. Do polovice pobočja bili smo mirni in še vedno v normalni oddaljenosti, a tu se je začelo nenavadno gibanje. Vsakdo se požuri, da napravi manjši ovinek, kajti oni, ki bode prvi na vrhuncu, dobi nagrado 20 kron in po vrhu še nekaj - kajpada - čast. Ta šmentana čast. Vse moči se uporabijo, bela odeja škriplje pod snežkami, pot lije po obrazu, a držali smo se, vsi vztrajamo. Od dveh strani smo naskočili vrhunec, a naenkrat se začuje vrisk - in glej ga, Filipa, ki se je možato razkoračil pri znamenju ter močno zaukal, da je odmevalo tja doli po Trebuši. Pot je končana, vojska premagana, stvar dobljena, a veselje in nade nekaterikov so zlezle v hlače. Ob 11. uri in 17 minut bila je naša baterija zbrana na vrhu Golaka. Razgled je bil krasen, a tu se nismo smeli muditi, kajti, dasi je vendarle solnce prijetno sijalo na jasnem nebu, vlekla je vendarle zelo ostra sapa. Zopet je dano znamenje odhodu in drčali smo v strašni hitrosti po pobočju nizdol proti Anini koči. V 47 minutah in 22 sekundah pridrčal je prvi gospod voditelj do kočice, kar je naznanil pok puške, ki je čakala nabita pred kočico. Da smo nekateri delali iz Golaka nizdol s snežkami izredne vaje, si bodo naši veseli čitatelji mislili. Eden je hotel pokazati, kako se stoji na glavi v snegu, drugi je vklesal v sneg svojo podobo in več takih zabav smo doživeli. Da je bilo tu dovolj šale in smeha, je več kot naravno. - Ej no, gozdar je »korajžen« in vesel, če mu prav lase odrežeš. Po kratkem odmoru drčali smo proti domu, kjer so nas naše »ženičice« skrbno pregledale, če imamo še cele glave in druge ude. Naravno, da ga je dal Filip »en bokal« in čaše so jako harmonično zazvene, ene v »Es«, a druge v »Eks«, kakor ubrani zvonovi.

Glaven namen temu izletu je bil: 1) povzdigniti ta »sport«; in 2) praktično pokazati, da je za naše gore snežka po zimi neprecenljive vrednosti.

Pred par leti je naročil prve snežke na Primorskem nadučitelj Edmund Čibej, a danes jih imajo poleg gozdarjev že nekateri občinarji; in če še povem, da jih je ta teden navezal tudi naš oče župan, bodi za danes dovolj o tej novosti na naši planoti. Zdravi stojte, gospod urednik!”

Tako je o tekmi 11. marca 1895 v časopisu ‘Soča’ poročal Edmund Čibej.

Na sliki: Jubilant Roman Blaško na 1. Filipovem teku in spustu pred desetimi leti

Foto: Franc Černigoj

Čeprav je letošnja zima skoraj do pomladi bolj skoparila s snegom in so se člani Društva Gora že spraševali, ali bo snega dovolj, je jubilejni, 10. Filipov tek in spust lepo uspel. Organizacijska skupina, zadolžena za pripravo proge, je pljunila v roke in tudi če snega na Rupih res ne bi bilo, bi ga našli in pripeljali skupaj, samo da bi jubilejno srečanje lahko izpeljali. Tako ni čudno, da se je še vreme uklonilo in tik pred začetkom tekme je začelo snežiti. Snega res ni bilo veliko, slabše vreme pa je vplivalo na manjše število udeležencev. Kljub temu se je samega tekmovanja udeležilo več kot 50 tekmovalcev. Prišli so Rovtarji iz Škofje Loke, Ta leseni iz Kroke, Torbarji iz Postojne, člani društva Novaška smučka iz Novakov, društva Kanin iz Bovca, Planšarji z Velike planine in posamezniki, ki negujejo tradicijo smučanja po starem. Po pozdravnem nagovoru Slavka Vidica je dobrodošlico gostom zaželel tudi ajdovski podžupan Miloš Bizjak, potem pa se je začelo zares. Tekmovalci so za štartno točko počakali na znak za štart - Valter Polanc je zatrobil v lovski rog in v snegu je zašumelo. Najhitrejši so hitro prevzeli pobudo in se niso pustili zmesi, marveč so po prvem ovinku še pospešili navzgor proti vrhu vzpona. Na čelu je bil seveda, po pričakovanjih, Danilo Pudgar. Ostali so se v strnjeni vrsti zvrstili proti vrhu, kjer so člani društva prihiteli na pomoč s čajem, pa še kako močnejše poživilo in okrepčilo je bilo mogoče dobiti. Potem pa je tekmovalce čakal še spust navzdol. Ker so bile smreke precej skupaj, so organizatorji štartno črto pomaknili malo niže, da ne bi prišlo do "nesreče". Smeha je bilo kljub temu dovolj, saj je za duhovite komentarje poskrbel uradni napovedovalec Edo Pelicon. Stroga komisija, v kateri so za pošteno oceno skrbeli Rino Velikonja, Irena Velikonja in Miran Stanovnik, je budno spremljala slog smučanja ter skladnost opreme in obleke.

Približno enako slovesno se je pred desetimi leti odvijala tudi prireditev v počastitev stoletnice omenjene tekme. Prireditev je organiziral takratni Smučarski klub Predmeja, pod vodstvom Jožeta Bizjaka. Domačini so v dvorani KS Predmeja pripravili odmevno razstavo s prikazom smučanja, lova in gozdarstva v teh krajih v zadnjih sto letih. Samo tekmovanje so izpeljali na v večjem delu isti progi kot pred sto leti. Izkazalo pa se je, da je to s staro opremo neizvedljivo in tudi nezanimivo. Progo je pretekla le peščica tekmovalcev, najhitrejši je bil Darko Krapež, celo progo pa je pretekel tudi Anton Žonta. Spomniti velja, da je ob stoletnici dozorela tudi ideja o ustanovitvi Društva za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora, najprej pa je nastala po vsem svetu znana demonstratorska skupina »Edmund Čibej«.

Na sliki: Na štartu 10. Filipovega teka in spusta

Foto: Boštjan Bensa

Na sliki: Na štartu 10. Filipovega teka in spusta

Po tekmovalnem delu se je veselo vzdušje preselilo na toplo, v šotor, kjer so si lahko vsi privezali dušo in pomirili lačne želodce, za nameček pa so lahko v srečelovu preizkušali, kako srečno roko imajo pri izbiri srečk. Dobro volje res ni zmanjkalo, saj so, še preden so na oder prišli člani ansambla 'Nanos', potegnili inštrumente na plano člani skupine 'Suha špaga' s prijatelji in razvneli plesalce. Uradni del slovesnosti s podelitvijo priznanj je s svojim pozdravom počastil ajdovski župan Marjan Poljšak, ki je v svojem nagovoru poudaril pomen ohranjanja tradicije in negovanja starega izročila, Društvu Gora pa čestital za njegovo delo na vseh področjih in zaželel, da bi se športno središče Tiha dolina razvijalo še naprej. Najslovesnejši del so s kulturnim programom obogatili Franc Černigoj, ki je obudil spomine na tekmo pred 110-imi leti, in članice pevske skupine Društva podeželskih žena Predmeja, ki so pod vodstvom Filipa Vidmarja s petjem zaokrožile kulturni program. Sledila je še svečana podelitev priznanj. Med deklicami so priznanja za prva tri mesta dobile Monika Narat, Meta Tavčar in Špela Purgar, posebno priznanje za najmlajšo udeleženko pa je dobila še ne petletna Tamara Urbiha. Med dečki so slavili Nejc Vidmar in brata Urban ter Jaka Polak, v kategoriji gozdarjev in lovcev Marko Ramovž, Franc Vidmar in Ivan Ambrožič, med moškimi pa Brane Tavčar, Franc Oblak in Danilo Pudgar. Med ženskami je slavila Silva Oblak, pred Barbaro Blaško in Lucijo Pintar. Društvo Gora je ob jubilejni prireditvi s posebnim priznanjem nagradilo domačina Romana Blaška in Antona Žonto, ki sta se udeležila vseh desetih srečanj, Žonta pa je pri svojih 83-ih letih kot najstarejši udeleženec dobil še posebno priznanje.

Na sliki: Jubilant Anton Žonta s priznanjem

Foto: Boštjan Bensa

Za Romana Blaška je bila prireditev še posebej slovesna, saj je po 28-ih letih smučanja - teka na smučeh - prav z 10. Filipovim tekom in spustom zaključil triperesno deteljico, sestavljeno iz desetih trnovskih maratonov, desetih bloških tekov in desetih Filipovih tekov in spustov. Ti so mu še posebej pri srcu, čeprav so od njega zahtevali največji "davek". Na prvem je namreč zaradi udarca izgubil kar pet nohtov. *"Še posebej pa ob prijetnih spominih na minula srečanja ne morem mimo pokojne žene Fride, ki me je do 6. srečanja vedno spremljala in bodrila. V spominu mi je tudi zdaj, ko me na tekmah spremlja hčerka Mateja, bodri in mi vliva novih moči. Tudi tako smo v duhu še vedno družina,"* pravi Roman Blaško. Tudi starosta udeležencev Filipovega teka in spusta, Anton Žonta, se je v družbi smučarskih prijateljev veselil okrogle obletnice, z besedami, da se brez vloženega truda nikamor ne pride. *"Lepo je. Jaz imam pač tako veselje, s temi plohi,"* se je smejal.

BAR NA OTLICI

BRUNA LIKAR s.p.

tel.: (05)36-49-616

PRI BRUNI DOBITE ČASOPIS GORA IN VODNIK POT PO DOLU GOR IN DOL

zgodilo se je

TEKMOVANJE V SMUČARSKIH SKOKIH NA PREDMEJI

Dušan Bizjak

Najprej je treba spomniti, da velja prav naša Tiha dolina za primorsko zibelko smučarskih skokov. Na 40 – metrski skakalnici, ki jo je skonstruiral inž. Stanko Bloudek, in je premierne skoke doživela leta 1963, je bilo vzgojenih kar nekaj tekmovalcev, ki so se prebili iz lokalnih okvirov. Najvišje je posegel žal že pokojni Stanko Velikonja, ki je zbral tudi nekaj nastopov za reprezentanco in je leta 1979 na tekmovanju v Obersdorfu s 154 metri postavil še vedno nedosegljivi primorski rekord. Dodamo lahko tudi, da je že daleč pred Švedom Janom Boklevom, ki velja za izumitelja V – sloga, z razprtimi smučmi skakal Predmejčan Marjan Polanc, ki pa so mu seveda sodniki na tekmovanjih onemogočili, da bi uspešneje vnovčil razdalje.

Na sliki: Večina se je odločila za skok na manjši skakalnici
Foto: Alenka Tratnik

tekmovanje se je na tej skakalnici odvijalo že v prejšnjem stoletju, leta 1996. Takrat smo sneg na skakalnico vozili in priprave so potekale s pomočjo velikega števila krajanov. Z nami je bil sedaj žal že pokojni Stanko Velikonja. Letos pa smo po premisleku in pogovoru z ostalimi člani društva sklenili s skupnimi močmi skakalnico ponovno pripraviti. Čiščenje oz. košnja naprav se je odvijala pozimi, na že delno zasneženih skakalnicah. Marsikdo je radovedno kukal, kaj brnijo kosilke v snegu. Toda na Gori je vse možno, tudi košnja pozimi.

Sama objekta, manjšo skakalnico, K-18, in večjo, K-45, smo pripravljali cel teden. Snega je bilo dovolj, bil pa je precej neprijeten za obdelavo, saj nam nizke temperature niso dovolile, da bi priprave potekale nemoteno. Pripravo zahtevnejših delov skakalnic sta skupaj vodila Jožko Krapež in Matjaž

Prireditve je že lani privabila v Tiho dolino več kot 40 tekmovalcev, ki so se preizkusili na 14 in 18-metrski skakalnici. Mnogi med njimi so skakali z alpskimi smučkami, posebno pozornost pa je vzbujal avstralec slovenskega rodu Tony Mihelcic, ki je v drugi seriji s skokom, dolgim 11,5 metra, postavil nov avstralski državni rekord. Uspešna izvedba nas je spodbudila, da se projekta lotimo tudi letos. Na zadnjem sestanku sekcije za smučarske skoke Društva Gora smo se dogovorili, da bomo na tradicionalno prireditev v smučarskih skokih počakali na sneg. Odločili smo se, da v ponovni “pogon” spravimo tudi predmejsko velikanko oziroma zadnjo skakalnico, ki jo je projektiral inženir Bloudek. Zadnje

Gostiša, brat našega olimpijca Sama Gostiše, ki se je prireditve udeležil kot trener logaških skakalcev in kot tekmovalec. Na manjši skakalnici se je pomerilo 36 tekmovalcev, najmlajši med njimi, Matej Jurič iz SSK Logatec, ima komaj šest let. V kategoriji dečkov do deset let je zmagal Luka Jurič iz SSK Logatec, drugi je bil Jure Matko, tretji pa Kristian Klavžar, prav tako iz logaškega kluba. Med dečki do 12 let je Žiga Šemrov iz logaškega klub premagal Matica Bajca iz Višenj, med dečki do 14 let je bil edini tekmovalec Jakob Krapež iz SSK Logatec. Med mladinci je zmagal Luka Polajžer iz SSK Logatec, drugi je bil njegov klubski kolega Tomaž Modic, tretji pa Patrik Leban iz colskega Štirleka. Med vrstniki je nastopila tudi edina tekmovalka, Katja Krapež iz Ajdovščine. V članski kategoriji je med devetimi tekmovalci najdlje, 18,5 metra, skočil Luka Knavs iz SSK Logatec. Drugi je bil domačin Arsen Blaško, tretji pa Boštjan Kobal, član Društva Gora. V veteranski kategoriji se je pomerilo deset tekmovalcev. Zmago je pobral neuničljivi Danilo Pudgar, drugi je bil Igor Polanc, oba člana Društva Gora, tretji pa Samo Gostiša iz SSK Logatec.

Posebej zanimiv pa je bil preizkus na predmejski velikanki. Na njej so se pomerili Luka Polajžer, Tomaž Modic, Jakob Krapež, Dušan Bizjak, Luka Knavs, Tadej Razpet in Danilo Pudgar. S 40 metri dolgim skokom je zmago in navdušenje gledalcev požel Logatčan Tomaž Modic.

Posebno zahvalo bi namenil vsem članom društva, ki so pomagali prireditve pripeljati do konca, in sosedom. Poudaril pa bi rad, da brez pomoči prijateljev iz SSK Logatec te prireditve ne bi pripeljali do konca, kot je treba. Tako pa je bilo na dan tekmovanja tako, kot smo napisali v vabilu "LEPO".

Če bo vse po sreči, bomo prireditve naslednje leto ponovili in jo popestrili še z dodatnimi zanimivostmi. Vabljeni!

zgodilo se je

IZ SEZONE SMUČARJEV PO STAREM

Barbara Blaško

Letošnja zima je organizatorjem tekem smučarjev po starem pomešala štrene, saj do februarja skoraj nikjer ni bilo dovolj snega za izvedbo že tradicionalnih srečanj. Tako smo sezono začeli v nedljo, 6. februarja, v smučarskem centru Cerkno. Gostitelji, Sekcija smučanja po starem pri turističnem društvu iz Novakov, so ob tej priložnosti predstavili novaško lok smučko. Tekmovalo je devet ekip, poleg domačinov še ekipe iz Bovca, Kamnika, Krobe, Postojne, Škofje Loke, Zakojce in seveda člani Društva Gora. Tekmovanja smo se udeležili Slavko Vidic, Roman Blaško in Barbara Blaško. Nastop je bil uspešen, saj sta Slavko Vidic in Barbara Blaško iz Cerkna odšla z bronastima medaljama.

Teden dni za 10. Filipovim tekom in spustom smo odšli v Škofjo Loko, kjer je Društvo Rovtarji gostilo že 6. tekmovanje smučarjev po starem, ki je bilo hkrati tudi 1. evropsko tekmovanje. Uvod v tekmovalni dan je bila parada udeležencev po mestnem trgu. Po svečanem odprtju tekmovanja sta sledila predstavitev tekmovalcev in tekmovalk in ocenjevanje njihove opreme. Nato pa se je na hribu pod škofjeloškim gradom začelo zares. Kljub pomanjkanju

Na sliki: Franc Vidmar v Kropi
Foto: Roman Blaško

snega prizadevni Rovtarji niso vrgli smuči v zeleno travo. Prišlo je devet ekip iz Slovenije, ena iz Avstrije in ena iz Nemčije. Društvo Gora so zastopali trije člani, Franc Vidmar, Roman Blaško in Barbara Blaško. Gostitelji so ob tej priložnosti izdelali posebej zanimive medalje in eno od njih je za prvo mesto odnesla tudi Barbara Blaško.

Na sliki: Medalja s prvega evropskega tekmovanja v Škofji Loki tudi Barbari Blaško

26. februarja so v Šmihelu pod Nanosom gostili 4. tekmo v smučanju po starem. Več kot 50 tekmovalcev se je najprej zbralo v središču Postojne, kjer so gostitelji, društvo Torbarji, pripravili parado in predstavitev tekmovalcev ter njihove opreme. Naša ekipa je štela pet članov. Sodelovali so Tine Vidmar, Ivica Vidmar, Franc Vidmar, Roman Blaško in Barbara Blaško. Nastop je bil zelo uspešen, saj smo osvojili kar pet medalj. Tine Vidmar je med dečki osvojil 2. mesto v smučanju in prvo mesto v skokih, Franc Vidmar je osvojil tretje, Roman Blaško pa 1. mesto med lovci in gozdarji. Med ženskami je Barbara Blaško osvojila 1. mesto, ekipno pa smo osvojili 4. mesto.

Prvo soboto v marcu je v Kropi potekalo letošnje tekmovanje za "svinjsko glavo". Udeležili smo se ga Ivica Vidmar, Julija Vidmar, Barbara Blaško, Franc Vidmar in Roman Blaško. Tekmovanje je prineslo novo zmago Barbari Blaško, pokal pa je ostal v rokah domačinov.

zgodilo se je

SKUPINA "EDMUND ČIBEJ" V KRANJSKI GORI IN V ŠVICI

Alenka Tratnik, Emil Velikonja

Člani skupine "Edmund Čibej" so se v decembru odzvali vabilu organizatorjev odprtja smučarske sezone v Kranjski Gori, ki so ob tej priložnosti poskrbeli za posebej pester program. Ob predstavitvi

Na sliki: Člani skupine "Edmund Čibej" med nastopom v Kranjski Gori
Foto: Alenka Tratnik

izdelovalcev smučarske opreme in vseh ostalih pripomočkov je bila posebna pozornost namenjena predstavitvi demonstracijskih skupin smučanja. Poleg demonstratorjev alpskega smučanja in ekipe članov telemark reprezentance, v kateri je sodeloval tudi Klemen Žonta, smo s smučanjem po starem posebno zanimanje poželi tudi člani skupine Edmund Čibej.

V Kranjsko Goro pa smo se odpravili še enkrat, in sicer

na tekmi svetovnega pokala v telemarku. Člani skupine "Edmund Čibej" so sodelovali na začetni slovesnosti ob sprejemu najboljših smučarjev in smučark svetovnega pokala. Posebej zanimiv je bil nastop pod žarometi. Brez pomoči članov Društva Gora pa ni šlo niti pri izvedbi samega tekmovanja, zvečer pa smo se skupaj veselili srebrne medalje Davida Primožiča in upali, da bo druga tekma še uspešnejša. In je bila res, saj je drugi dan tekmovanja v Kranjski Gori David Primožič ugnal vse konkurente in osvojil zlato medaljo, njegov uspeh pa je z drugim mestom med dekleti dopolnila tudi Melanja Šober.

Trije člani skupine "Edmund Čibej" so se med 18. in 20. februarjem udeležili 3. festivala telemarka v švicarskem zimsko-turističnem središču Leontica, nedaleč od Lugana. Domačini so pripravili zanimiv in pester program. Oba dneva festivala je bilo mogoče preizkusiti vse svetovne znamke smuči, smučarskih čevljev in druge opreme za telemark. V tekmovalnem delu festivala je nastopilo 16 ekip iz šestih evropskih držav. Na tekmovanju je bilo treba prikazati tek v hrib, spust in žaganje z ročno žago - lokarico. Po okrepčilu je proga spet zavila v hrib, kjer je bilo treba prikazati še posebno vrsto spretnosti... in tek v cilj.

Na večerni razglasitvi rezultatov je skupina iz Društva Gora prejela nagrado za osvojeno drugo mesto.

Na sliki: Gorjani v Švici
Foto: Emil Velikonja

odmevi

»...200.000 jih je bilo izpuščenih, 530.000 pa je dočakalo osvoboditev«

Anja Mikuž

V božični številki 'Gore' (letnik 7, št. 24, december 2004) smo objavili prispevek Anje Mikuž z zgoraj navedenim naslovom o trnjevi poti gospe Zofije Koren, por. Peljhan, skozi nemška uničevalna in delovna taborišča. Ker so bili viri pomanjkljivo navedeni, jih zdaj, dopolnjene, še enkrat objavljamo. Anja Mikuž je za svoj prispevek uporabila sledeči vir:

Polona Rudolf: Koncentracijsko taborišče Auschwitz; OŠ Črni Vrh nad Idrijo; šol. l. 2001/02; mentorica prof. geografije in zgodovine Karmen Simonič Mervic; naloga je bila prijavljena na razpis Gibanja 'Znanost mladini', 2. regijsko srečanje mladih raziskovalcev osnovnih šol severno-primorske regije; predstavljena pa 10. maja 2002 na Gimnaziji Jurija Vege v Idriji.

Uredništvo

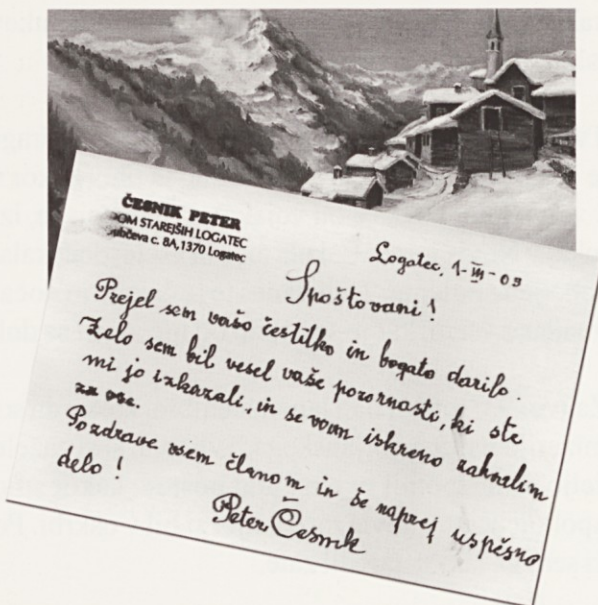

odmevi

ČESTITAMO!

12. februarja, prav na dan, ko smo na Predmeji priredili 10. Filipov tek, je svoj rojstni dan praznoval častni član Društva Gora, Peter Česnik. Ob tej priložnosti se tudi v uredništvu časopisa GORA pridružujemo čestitkam.

Uredništvo

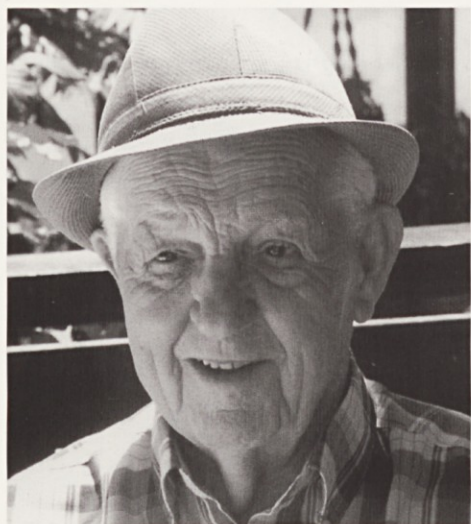

v spomin

V SPOMIN!

V 94-em letu starosti je preminul Leopold Bolčina – Zahribarski z Otlice. K zadnjemu počitku smo ga položili 18. januarja 2005, na pokopališču v Stari Gori pri Novi Gorici.

Dragi brat Polde!

Vedno si se pritoževal, da smrt ne prihaja po vrstnem redu v našo družino. Umirali so namreč naši bratje, ki so bili mlajši od tebe. Zato pa si ti vedno zbral toliko poguma in moči, da si, najstarejši med nami, izrekel nekaj besed v njihovo slovo. In sedaj je ta naša večna spremljevalka, smrt, nehala preskakovati vrstni red v naši družini. Prišla je tudi po tebe, dragi brat. Zato dovoli, da te zamenjam jaz, tvoj najmlajši brat Dreče, na tem mestu, na robu jame, v katero so te pravkar položili, in se od tebe poslovim v imenu vseh, ki smo se tukaj zbrali.

Od tebe sem se že enkrat poslavljal. Samo v mislih in srcu, a vendar bridko in z vso žalostjo. Od tega je že 60 let. V partizanih je bilo. S puško na rami, ki mi je opletala do kolen, otovorjen z nahrbtnikom, ki je bil »težak kakor Mali Čaven« in opasan z »gibernami«, sem kot 15-letni otrok – partizanček kolovratil za teboj po Trnovskem gozdu vso dolgo noč. Ob zori pa nas je nekje pri Gačniku na Vojskem napadla nemška soldateska. Pod rafali vsega mogočega orožja od vseh strani, sva se »razhajkala« tudi midva. Prepričan sem bil, da si padel in ležiš med mrtvimi nekje na Gačniku ali Vogalcih. Več dni sem v vsakem partizanu, ki sem ga srečal, videl tebe. Končno si se mi prikazal na Šentviški Gori nad Idrijco in bil sem prepričan, da si se vrnil od mrtvih. Danes se na žalost ta prizor ne more ponoviti. Še tako se lahko oziram v gozdiček okrog nas... Ti ostajaš tu, v jami pred menoj, nepreklicno mrtev, in jaz stojim na robu te jame, žalosten in skrušen,

kakor tista stara, suha in od burje prebičana bukev v Čibejskem griču, katere stoletne bridkosti si Ti tako lepo opisal v neki pesmi.

Tvoje posmrtno ostanke so pravkar položili k dragi in zvesti ženi, naši spoštovani Mimici. Nekaj let te je čakala tukaj. Potrpežljivo, mirno in tiho, kakor vsa leta vajinega skupnega življenja, ko si se vračal v vajin dom: od dela, od vojakov iz tuje vojske, iz partizanov in nazadnje iz tvoje odgovorne službe, tukaj v Novi Gorici. Čakala te je in vselej dočakala, da ti postreže s krožnikom mineštre ali s skodelico zabeljene polente. Tudi danes te je čakala in dočakala. Poslednjič. Brez mineštrce in brez polente, a vendar z vsem, kar je še ostalo od nje, da bi se dokončno in za vedno ulegla k skupnemu počitku.

Za tvoj 93. rojstni dan lani decembra, kakor da so se tvoji ostareli in opešani možgani zgostili v vso mizerijo našega gorjanskega življenja, si si zaželel skuhamo kislo repo, pravo gorjansko joto. Tvojo željo sem izpolnil in ti na »fat pošto«, kakor smo rekli na Gori, iz Ljubljane prinesel repco v dom upokojencev v novi Gorici, kjer si bil v oskrbi. Pojedel si jo in to je bilo moje poslednje dobro delo, ki sem ga lahko naredil zate.

17. januarja 2005 je z jutranjo zarjo svetloba tega sveta poslednjič zdrsnila čez tvoje oči. Neznana roka je tvoje veke zatisnila in Ti si se pogreznil v večno temo. Hvala tistemu, ki je to storil.

Moje prgišče zemlje, ki ga spuščam na krsto, in vse rožice, ki bodo v naslednjih trenutkih padle na tebe tam doli, naj ti olajšajo nalopatano zemljo, ki bo za vedno zakrila tvoje telo, tukaj in zdaj, v tej dragi goriški zemljici.

V imenu tvoje številne rodbine, vseh prijateljev in znancev ter vseh, ki smo se danes zbrali k tvojemu slovesu, Ti želim miren počitek.

Tvoj brat Dreče

Opomba uredništva:

Leopold Bolčina – Zahribarski z Otlice je bil zvesti sodelavec časnika 'Gora', saj njegove prispevke najdemo v več letnikih našega glasila.

Svojcem pokojnega izrekamo iskreno sožalje. Vsem skupaj pa naj nam bo v tolažbo, da smo tudi s pomočjo Poldeta Zahribarskega iztrgali pozabi marsikateri dragocen spomin na Goro in življenje na njej.

VELIKA NOČ

Marjan Černigoj – s Tanove hiše

Prihaja spet velika noč,
spet bo pršuta vidla foč;
jajca bojo méle spet velávo
in priredile nam predstavo.

K spódi in k maši bojo eni šli,
si dušo učistli uod grešnih skrbi;
rešena grehu punca in fant,
za k maši ublekla ta nuov sta si gvant.

Na mizi bojo pirhi, pršut in putica,
krompirja z uocvirkmi bo pohna kozica.
Jeli bomo, ku de nam neč na majnka
jn gasili žejo zraven šanka.

Učasih je bla sam nedele fraj,
zdej smo pe tud mi u pandelk – ni kaj!
Naraj zatu, k smo preuč jeli in pili,
drug dam pe grme iskali jn na stran hodili.

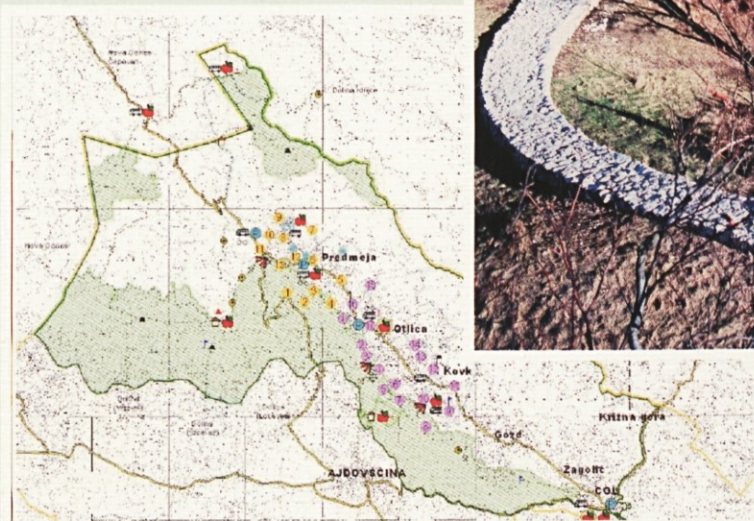
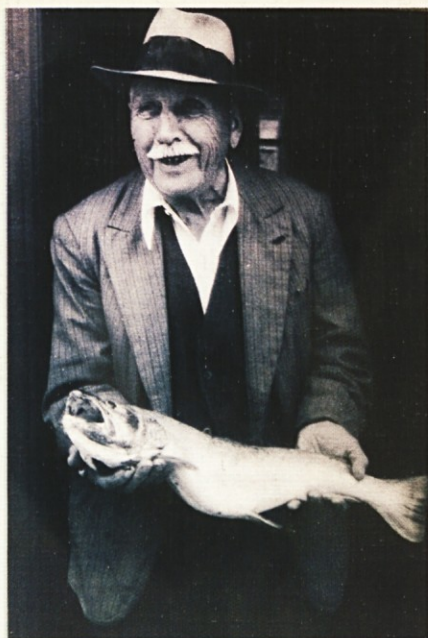
Eni so pe žiut drgači znali -
so kakuš, ki zlata jajca nuosi, iskali;
zarad take kakuši po sveti hodili –
jn žie, če je niesla, so zláto dobili.

U teh cajtih bi blu fajn, če b se take dobile,
de bi nam kar kuhane jajca nosile;
sam uruočo uado bi jim dali pet,
pe bi jajca kuhane zaglidale ta svet.
Za veliko noč bi še farbo dodali
jn pirhi bi takoj za žiegn u vrsti stali.
Tu bi blu zares lepu,
sam sveta Nieža naraj na bi bla za tu.

Ke mislijo svetniki, nas pró neč na briga,
sam de jemo, prava figa!
Za svetnike vemo sam zatu,
de krivi so za špieh uokul pasu.

Šla bo Nieža in velika noč,
bo pršu Valentin in z njim ngova moč.
Za njim se Gregor martra, kar mu ime naroča,
de ohladil bi jajca vroča.

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine GORA Predmeja. Sedež uredništva je na Predmeji 106, 5270 Ajdovščina, tel., fax: (05)36-49-023 e-mail: info@drustvo-gora.si, www.drustvo-gora.si

Uredniški odbor: Franc Černigoj, Stanislav Mikuž, Edo Pelicon, Alenka Tratnik, Uroš Velikonja

Glavna in tehnična urednica: Alenka Tratnik

Odgovorni urednik: Uroš Velikonja

Lektor: Franc Černigoj

Realizacija: GK Grafika

Naklada: 500 izvodov

Oblikovanje logotipa društva Gora: Silva Karim

Fotografija na naslovnici: Marjan Krapež - Ublski "KAMNITI POLJUB" v rebri Gore, pod Krogom v Gozdu

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana